

**Відділ освіти
Зачепилівської районної державної адміністрації
Миколаївська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
Зачепилівської районної ради Харківської області**

Герої не вмирають

**(Патріотичне виховання
на уроках української мови)**

Зачепилівка, 2015

Рекомендовано методичною радою районного методичного кабінету відділу освіти Зачепилівської районної державної адміністрації Харківської області.

Протокол № 3 від 16.01.2015

Рецензент: Гвоздік Світлана Володимирівна, завідувач РМК відділу освіти Зачепилівської районної державної адміністрації

Автор-упорядник: Чуб Тамара Миколаївна, вчитель української мови та літератури Миколаївської ЗОШ І-ІІІ ст. Зачепилівської районної ради Харківської області, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист

Герої не вмирають (патріотичне виховання на уроках української мови). – Зачепилівка, 2015. - 68с.

Робота являє собою плани-конспекти уроків української мови з використанням як традиційних форм і методів, так і інтерактивних методів особистісно-зорієнтованого навчання, що мають на меті найкраще засвоєння учнями навчального матеріалу. Розробка складається з 14 уроків різного типу для 5-11 класів. Серед них – уроки-практикуми, урок-змагання, а також урок із застосуванням методу-проектів. Кожен урок структуровано згідно з його метою і завданнями, апробовано під час навчального процесу. Мовна і мовленнєва змістові лінії реалізуються через соціокультурну змістову лінію (до кожного уроку підібрані тексти про харків'ян – героїв та учасників Другої світової війни і воєнних подій сучасності).

Для вчителів української мови та літератури.

Висновки експертизи			
1. Реєстраційний номер _____			
2. Напрямок 6			
3. Розділ 6.1			
Експерти			
П.І.Б.	Дата	Загальний бал	Підпис
Середній бал			
Голова комісії			
_____		_____	
<i>П.І.Б.</i>		<i>підпис</i>	
Дата _____			

Відділ освіти
Зачепилівської районної державної адміністрації
Миколаївська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
Зачепилівської районної ради Харківської області

**Герої
не вмирають**

70-річчю Великої Перемоги присвячується...

Зачепилівка, 2015

Зміст

Передмова	4
Конспекти уроків української мови:	
Урок №1 Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина (Володимир Кривошея, 5 клас)	5
Урок №2Словотвір. Поняття про твірну основу і похідне слово. Способи творення слів(Г.Є. Лисяк, 5 клас)	9
Урок №3 Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї (М.Г. Нечипоренко, 5 клас)	12
Урок № 4 Числівники кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові (Ф.П. Пуртов, 6 клас)	16
Урок №5 Узагальнення вивченого про займенник (С.О. Залізний, 6 клас)	19
Урок № 6 Прислівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль (Олексій Іваненко, 7 клас)	23
Урок № 7 Узагальнення і систематизація матеріалу з теми «Сполучник» (І.М. Сипало, 7 клас)	26
Урок № 8 Підмет – головний член речення. Способи вираження підмета (П.І. Векшин, 8 клас)	29
Урок № 9 Однорідні члени речення із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком (В.С. Гризодубова, 8 клас)	34
Урок № 10 Речення з відокремленими членами, пунктуація в них (Е.Я. Сербинова, 8 клас)	37
Урок № 11 РМ Види мовленнєвої діяльності. Різновиди аудіювання та читання. Навчальне аудіювання. Навчальне читання мовчки (А.О. Соколов, 9 клас)	43
Урок № 12 Основні види підрядних речень. Означальні, з'ясувальні, обставинні речення (В.Г. Ульянова, 9 клас)	51
Урок № 13 Основні орфограми у коренях слів (В.А. Бурмака, 10 клас)	54
Урок № 14 Види складних речень. Пунктограми у складному реченні (А.Ф. Локтіонов, А.І. Степанов, 11 клас)	59
Список використаної літератури	63
Додатки	64

Передмова

*Мужні герої і лицарі честі...
Воїн... Солдат... Генерал.
Вічна вам пам'ять, хоробрі і чесні,
Хто за Україну вмирав!(Н. Кметюк)*

З давніх-давен українці славилися своєю мужністю, патріотизмом, готовністю стати на захист рідної землі. З кожним роком зростає кількість героїв. Воїн-інтернаціоналіст, рядовий Майдану, борець АТО, солдати Другої світової: льотчик і артилерист, медсестра і зв'язківець, остарбайтер і розвідник, танкіст і підпільник... Молоді й літні, чоловіки і жінки, відзначені високими державними нагородами та званнями і скромні рядові і працівники тилу... Їх усіх об'єднує слово «війна». На їхніх очах гинули сотні, тисячі людей, лилася кров і горіла земля, знищувались пам'ятки архітектури і культури, нівечились засіяні поля і квітучі сади. А вони не корилися ворогу... І хоч все далі відходять події тих грізних років, ми не маємо морального права забути їх, героїв цієї священної битви, тих, хто наближав Велику Перемогу. Особливо якщо це – наші земляки, жителі Харківщини та рідного району. На жаль, шкільна освіта не дає учням таких знань. Тож, щоб хоч частково ліквідувати цю прогалину(а 2015 рік проголошений Роком Ветерана), автор вирішила присвятити 70-річчю Великої Перемоги цикл уроків, під час яких діти, крім знань з навчального предмета, збагачують свій світогляд, зміцнюють інтелект, вчаться у наших земляків мужності, любові до рідної землі. Адже саме такі уроки сприяють національно-патріотичному вихованню учнів. В сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу й територіальну цілісність, патріотичне виховання дітей та учнівської молоді набуває пріоритетного значення. Тому автор, вважаючи одним з найважливіших завдань продовження роботи з формування в дітей громадянських якостей, розуміння приналежності до українського народу, розробила ці уроки.

Даний посібник містить систему апробованих різнопланових уроків української мови, до кожного з яких підібрано навчальний матеріал про певного героя війни в різних формах: розповідь учителя, проблемні запитання і завдання, таблиці, схеми, поетичні хвилинки, роботи творчого характеру. Навчальна, розвиваюча і виховна мета тісно пов'язані самою побудовою уроку та підбором матеріалу. Враховано вік учнів. У проведенні уроків використані як традиційні, так і інтерактивні методи та прийоми навчання: «мікрофон», «обери позицію», рольова гра, робота в парах і групах, «акваріум», «мозкова атака» і т.д. Деякі уроки передбачають використання комп'ютерних технологій.

Можна бути певним, що після такого уроку учні не лише матимуть необхідні знання і навички, пам'ятатимуть імена героїв-земляків, гордитимуться тим, що вони – українці, що живуть на землі, яка чекає від них активної громадянської позиції, ширості, небайдужості. А брати приклад їм є з кого!

Конспекти уроків української мови

5 клас

Урок № 1

Тема: Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина

Мета: - навчити учнів розрізняти другорядні члени речення, виділяти їх умовними позначеннями;

- формувати вміння ставити до другорядних членів речення запитання, визначати спосіб їх вираження, синтаксичну роль;

- виховувати почуття любові до рідного краю, земляків-героїв, які полягли на полі бою в мирний час, формувати розуміння того, що війна – це смерть, зло, сльози.

Культурологічна змістова лінія: Герої війни. Володимир Кривошея.

Обладнання: портрет воїна-інтернаціоналіста В. Кривошеї, презентація, комп'ютер, запис пісні, таблиця, підручник.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: «Прес», робота в парах, бесіда.

Випереджувальне домашнє завдання: поетична хвилинка.

Епіграф уроку:

«Мне не случайно кажется порою:

Нет в мире долговечней ничего,

Чем имя настоящего героя,

Чем слава негасимая его.»

Фазу Алиева

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент. Девіз класу:

Мови нашої слова –

Наче музика жива.

С.Пархоменко

II. Актуалізація опорних знань.

Взаємоперевірка домашнього завдання (в заданих реченнях виділити граматичну основу, охарактеризувати речення).

Висновок: Крім головних членів, у реченнях є другорядні, які поширюють речення, роблять його точнішим, красивішим, зрозумілішим.

III. Мотивація навчальної діяльності.

1. **Вчитель**(на фоні запису пісні «Чорний тюльпан» у виконанні О.Розенбаума): От сьогодні ми і будемо вчитися розрізняти ці другорядні члени речення, а робитимемо це на прикладі матеріалу про нашого славного земляка, зачепилянина, з яким у минулому я жила на

одній вулиці – Володю Кривошею, хлопця, життя якого так рано, у 20 років, забрала війна. Дивно?! 70 років ми живемо в мирній державі, а десь проливається кров, ідуть бої, і що найстрашніше – наші хлопці теж гинуть десь там за чужі країни, чужі ідеї... а тут, у нас ридають матері, в'яне цвіт і виростають могили...

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Виписати словосполучення з виділеними словами, поставити питання до виділених слів, визначити їх синтаксичну функцію.

Володимир Кривошея народився у 1964 р. в Зачепилівці. Був жвавим, непосидючим, як і його однолітки. Після закінчення середньої школи навчався у Дніпропетровському механічному технікумі. Потім працював на механічному заводі в м. Павлограді на Дніпропетровщині. Незважаючи на молодість, був призначений майстром цеху. Його дуже поважали робітники і товариші.

2. Прочитати, розглянути схему, визначити, які з другорядних членів речення пояснюють головні, а які – інші другорядні члени.

Коли? Кого? До чого? Що зробив? Який?
У квітні 1984 року юнака призвав до війська Червоногвардійський військкомат.

За зразком накреслити схему речення, з'ясувати види другорядних членів:
Недарма при прощанні боліло материнське серце.

3. *Робота з підручником §8.*

4. Знайти означення, виписати їх з тексту зі словами, до яких вони відносяться. Якими частинами мови вони виражені?

Після «розвідувальних вправ» у гірському навчальному центрі Володимир Кривошея потрапляє до Афганістану: він – рядовий розвідувального батальйону спеціального призначення. Одне слово – розвідник там, де найважче: відомо це з минулої війни, а на афганській – не легше. Тим більше, що район розвідників – Чарикар і Панджшер.

5. Завдання за варіантами:

I – знайти додатки, поставити до них питання, визначити відмінок.

II – виписати обставини. Що вони означають, на які питання відповідають, якими частинами мови виражаються?

Для розвідників звичні ранні підйоми і пізні відбої, вночі вони – на гірських ст...жках, вдень – «дос...пають», щоб набратися сил для ч...ргового виходу в надв...чиря. Цей ритм бойового життя Володимир спр...йняв як належне. Він усвідомлював, що робить важливу і потрібну справу. Віра в справ...дливу місію солдата на афганській з...млі додавала йому сил на гірських підйомах. На щастя ж чи на біду, його обходила неправда, якими ширилися газетні сторінки. І не його одного: бійці були певні, що в...конують почесний обов'язок, н...суть інт...рнаціональну місію за межами Батьківщини.

Додаткове завдання: 1. Вставити пропущені букви. Які з них перевіряються наголосом? Дібрати і записати перевірні слова. 2. Довести, що виділене в тексті словосполучення може виступати і в ролі додатка, і в ролі обставини.

6. Поетична хвилинка. Заздалегідь підготовлений учень читає вірш Раїси Котик

«Їй снилися чорні тюльпани»

Їй снилися чорні тюльпани,
Та ранок враз сон обірвав.
А там, за чужими горами,
Ріднесенький син помирав.

Вона і не знала, що віщим
Був сон той і чорний тюльпан,
Що трапив в смертельній кліщі
І гинув від болісних ран.

Навіщо? Навіщо? Навіщо
Нівечили юності ряст?
І роки жорстокі зловіщо
Ще дивляться й досі на нас.

Все ходим по замкнутім крузі,
Винуємо долю і час.
А як пережити матусі,
Що сина нема серед нас?

Чому обірвалася пісня?
І хто відповідь за біду?
І тісно, ви чуєте, тісно
На світі від безліч «чому?»...

Словникова робота: чорний тюльпан, винуємо, віщий.

Які почуття викликала у вас ця поезія, над чим примушує замислитися? (метод «Мікрофон»)

Вчитель: Загиблих вшановують хвилиною мовчання. Ніхто ще не рахував, скільки років довелося б нам мовчати, коли б так пом'янули кожного вбитого у тій страшній війні. Помовчімо хвилину. За всіх. І за Володю Кривошею. Бо смерть людини – це горе.

7. Порівняти 2 речення. Чи має значення порядок слів у них? Визначити головні і другорядні члени речення(метод «Прес»)

Далека рідна земля приходила до Володі у снах. Рідна земля була далека.

8. **Робота в парах** «Хто швидше?»: знайти і підкреслити умовними позначеннями другорядні члени речення. Оцінювати не тільки

швидкість, але й правильність. В проблемних випадках застосовувати метод «Прес».

17 бойових рейдів провів розвідник рядовий В.Кривошея. Відзначився у бою 16 лютого 1985, який став для нього останнім. Треба було знешкодити групу моджахедів, що засіли на схилі гори. Бандити осатаніло відстрілювалися. Володимир зі зручної позиції вів вогонь, незважаючи на тяжке поранення. Помер на полі бою.

Словникова робота: моджахеди.

9. Перегляд кадрів кінохроніки виведення радянських військ з Афганістану. Твір-мініатюра «Безумству хоробрих співаємо пісню». Читання і обговорення робіт.

Доповнення вчителя: Могила воїна-інтернаціоналіста на цвинтарі в Зачепилівці. Його ім'ям названа вулиця в рідному селищі. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 серпня 1985 р. Володя Кривошея посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки. Та матері цим сина не повернеш. Для неї він і досі 20-річний...

VI. Підсумок уроку.

1. Заповнити таблицю:

Другорядні члени речення	Що означають	На які питання відповідають	Чим виражені в реченні	Як позначаються
Додаток				
Означення				
Обставина				

2. Читання і аналіз епіграфа уроку.

3. Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

4. Оцінювання.

Домашнє завдання: § 8, I група - впр.146, II група – в класних творах підкреслити другорядні члени речення, III група – скласти твір чи поезію за враженнями від почутого.

5 клас

Урок № 2

Тема: Словотвір. Поняття про твірну основу і похідне слово. Способи творення слів

Мета: - дати уявлення про поняття твірна основа і похідне слово, особливості творення слів, відмінність словотвірного аналізу від морфемного;

- виробляти вміння самостійно здобувати знання, спонукати до пошукової діяльності, розвивати мислення;
- виховувати любов до народу, повагу до ветеранів Великої Вітчизняної війни.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни.
Горпина Лисяк.

Обладнання: портрет Г. Лисяк, тексти, підручник.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форми і методи роботи: бесіда, робота в парах, словникова робота, «Групування».

Епіграф уроку:

*«Могутній той народ, який має дітей,
об'єднаних любов'ю до Вітчизни»*

Л.Силенко

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Бережімо і плекаймо мову
Так, як мати береже дитя.

В.Григоренко

II. Мотивація навчальної діяльності.

Поетична хвилинка:

Відкрий. Це чиста сторінка,
На ній немає ні слова.
Мов лілії ніжна пелюстка,
Тремтить білизна загадкова.
Перо між рукою й папером,
Як дощ – між пелюсткою й небом.
Одні тут слова недоречні,
А інших нема, коли треба.
Відкрий. Це чиста сторінка,
Досвітніми росами вміта.
Зумій у слова безголосі
Поезії дух улити.

Л. Арнаутова

Вчитель: Сьогодні ми спробуємо відкрити нові грані слова, глибше його пізнати. Як приходять до нас диво-слова, що вони можуть? Поміркуймо над цим, скориставшись текстами про нашу землячку, колишнього остарбайтера Горпину Євдокимівну Лисяк, яка випила гірку чашу життя сповна.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. «Гронування». На дошці записати можливі варіанти закінчення думки «Словом можна...» (напр., розрадити, переконати, убити, зцілити, приголомшити, налякати, принизити і т.д.) Обговорення записаного.

2. Читання вислову В.Сухомлинського «Словом можна вбити і оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльози, породити віру в людину і зародити зневіру, надихнути на працю і скувати сили душі... Зле, невдале, нетактовне, просто кажучи, нерозумне слово може образити, приголомшити людину»

Висновок: Сила слова велика. Чим більший словниковий запас нашої мови, тим більше значення слова.

3. У кожного слова є родина – спільнокореневі слова. Завдання: дібрати якнайбільше спільнокореневих слів до слів

Ув'язнена(в'язати, перев'язувати, зв'язаний, вив'язаний, дов'язати, ув'язнивши, зв'язано).

Війна (воєнний, войовничо, по-воєнному, воювати, довоювалися і т.д.)

Висновок: Одне слово може утворюватися від іншого спільнокореневого слова.

4. Відшукати словотвірну пару словам:

Фашистський (фашист), арешт(арештували), поневолені (неволя), багатодітна (багато, діти), приниження (низький), німецький (німець).

Як творяться слова у мові? Експрес-висновки:

- Слова творяться від інших спільнокореневих слів.
- Завжди існує словотвірна пара: твірне і похідне слово.
- Від одного слова можна утворити кілька похідних слів.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Опрацювання теоретичного матеріалу підручника параграф 37, обговорення прочитаного.

2. Прочитати текст, підкреслені слова – твірні чи похідні? Довести. Дібрати до них спільнокореневі.

Народилася Груня Лисяк в багатодітній родині в Чернещині. В 1933 р. смерть прибрала батька, молодшу сестру. Мати вимушена була останніх трьох відправити у патронати. Дівчина працювала по наймах, до війни жила в Полтаві у тітки. Від облав ховалася в очеретах біля річки, у лісі. Та одного разу схопили її поліцаї і товарняком, наче худобу, повезли кувати міць третього рейху.

Словникова робота: патронат, остарбайтер, товарняк, поліцій, третій рейх.

3. Визначити твірну основу підкреслених у тексті похідних слів.

Перша зупинка на німецькій землі прийшлася на місто Ерфурт. Там потрапила до розподільчого табору, у серпні 1943 групу молоді, серед яких була і Горпина, доправили на завод до міста Краніфельд. От тут все і трапилось. Не втерпіла дівчина, що дехто надто вже догоджав німцям – по півтори – дві норми за зміну виконував. «Одумайтесь, вони вбивають наших батьків, матерів, братів!» - одмовляла запальна юнка.

Словникова робота: юнка.

4. З'ясувати, яким способом утворені виділені в тексті слова:

Виказав хтось дівчину поліції. Прямо із заводського цеху її і забрали, звинуватили у саботажі. Підключилося гестапо, ладне було шкіру зідрати, щоб вирвати зізнання, хто стоїть за норовливою дівчиною. Годинами допитували, били і залякували. Жодного прізвища не назвала Груня Лисяк, жодного свого товариша не видала. За те й поплатилась. На цілий рік попало до Равенсбрюка непокірне, волелюбне дівча, ще й під грифом «політична». Равенсбрюкські каземати по жорстокості прирівнювалися до таких таборів смерті, як Бухенвальд, Освенцім, Дахау.

Словникова робота: саботаж, гестапо, норовлива, каземат.

5. Виразно прочитати, зробити словотвірний аналіз підкреслених слів, їх же розібрати і за будовою. Порівняти обидва види мовного аналізу.

Це тут їй був присвоєний табірний номер 47008, який свідчив, що до неї через цю «фабрику смерті» вже пройшли більше 47000 жінок різного віку, різних національностей. Це тут вона отримала смугастий тюремний одяг з червоним трикутником на рукаві – знак політичних ув'язнених – і дерев'яні капці замість взуття. Це тут вона витримувала кількогадинні ранкові і вечірні перевірки на плацу під невсипущим оком наглядачів з вівчарками. Це тут її напихали табірною баландою з брюкви, картопляного лушпиння, та гнилої капусти, чаєм невідомого походження. Це тут над людьми проводилися неймовірні медичні експерименти і тисячами убивали в газовій камері.

Словникова робота: плац, брюква, баланда.

6. Робота в парах. У кожному рядку відновити пропущене слово:

А) красивий -.....- красивішати.

Б) – поселення – поселитися.

В) табір - – отаборитися

7. У підкреслених словах поставити наголос, зробити їх словотвірний аналіз.

На все життя запам'яталися Г.Є.Лисяк «окраси» табірної життя: 12 годинний робочий день, після якого все тіло тремтить, короткий сон на трьохповерхових нарах, які «кишать» паразитами, постійна «селекція» ув'язнених, під час якої відбирались найслабші з них і відправлялися до крематорію. Ще майже рік після звільнення Радянською Армією дівчина

працювала по маєтках німецьких бауерів, допоки трапилася можливість виїхати до Союзу.

Словникова робота: крематорій, бауер, селекція.

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Яке основне поняття розділу «Словотвір»?
- Похідні чи непохідні слова є предметом вивчення словотвору? Чому?
- Який спосіб творення слів в українській мові є найпродуктивнішим?

Доведіть на конкретних прикладах.

- У чому відмінність між словотвірним аналізом і розбором слова за будовою?

2. З якими новими для вас словами періоду Великої Вітчизняної війни ви познайомилися на уроці?

3. Рефлексія.

Що нового для себе ви дізналися на уроці? Чим збагатилися? Чи задоволені результатами виконаної роботи?

4. Оцінювання.

Домашнє завдання: I група – впр.546, II група – скласти 5-6 речень з новими словами, за бажанням – твір-роздум за враженнями від почутого.

5 клас

Урок № 3

Тема: Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв я, ю, є, ї

Мета: - поглибити і систематизувати знання учнів про співвідношення звуків і букв, дати поняття про звукове значення букв я, ю, є, ї залежно від їхньої позиції у слові;

- формувати вміння аналізувати звуки і букви, розвивати мовлення учнів, вміння виділяти головне;

- сприяти вихованню поваги до героїв – воїнів Великої Вітчизняної війни.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Микола Нечипоренко.

Обладнання: портрет М.Нечипоренка, картки, таблиця, сигнальні картки, підручник.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форми і методи роботи: «Мікрофон», «Вірю-не вірю», «Обери позицію», робота в групах, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Світ зігрів він своєю любов'ю,
Переміряв шляхи вікові,
Щоб ніколи конвалії кров'ю
Не ридали ніде у траві.»*

В. Симоненко

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Хто своєї мови цурається,
Хай сам себе стидається.

Народна творчість

II. Актуалізація опорних знань.

1. Гра «Вірю - не вірю». Оголошується певна теза. Учні обґрунтовують свою відповідь.
 - Фонетика – це розділ науки про мову, що вивчає звуки мови та мовлення (так).
 - Звук – найбільша одиниця мови та мовлення (ні).
 - Голосних в українській мові 8 (ні).
 - Голосні утворюються за допомогою тільки голосу (так).
 - Приголосні звуки утворюються з голосу й шуму або лише з шуму (так).
 - Приголосних в українській мові 28 (ні).
 - Приголосний й завжди м'який (так).
 - Не мають пар м'яких такі приголосні б, п, в, м, ф, ж, ч, ш, дж (так).
 - Буква – це знак, що позначає на письмі звук (так).
2. Перевірка домашнього завдання.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Проблемне питання нашого уроку: Чому в українській мові 38 звуків, а букв у алфавіті 33? Сподіваюся, наприкінці уроку ми зможемо відповісти. А вивчатимемо нову тему ми на прикладі матеріалу про нашого земляка Миколу Гавриловича Нечипоренка, який за мужність і героїзм, проявлені в роки Великої Вітчизняної війни, був удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Тож наш урок присвячений знаменній даті, яку незабаром святкуватиме вся Україна – 70-річчю великої Перемоги.

IV. Тема та мета уроку. Епіграф уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Сприймання і усвідомлення учнями навчального матеріалу.

1. Робота з таблицею «Співвідношення букв і звуків»

букви	букви	звуки	звуки	приклади
1	щ	2	ш+ч	щочка
2	дж	1	(дж)	джміл'
2	дж	2	д+ж	підживл'увати
2	дз	1	(дз)	дзв'ін
2	дз	2	д+з	Підземний
1	ї	2	й +і	Йіли
1	я	1	а	л'акав
1	я	2	й+а	Йалина
1	ю	1	у	с'уди
1	ю	2	й+у	йуніст'
1	є	1	е	лл'е
1	є	2	й+е	кивайє
1	ь	0		осін'

2. Результати своїх спостережень звірити з теоретичним матеріалом підручника § 16.

3. Записати за допомогою транскрипції слова, вказати кількість букв і звуків.

Бур'ян, слухняний, співає, морський, натхнення, люди, чуттєвий, ганьба, життя, Україна, зоря, ключ, об'єднуватися, якість, свої, їсти, воюють.

4. Прочитати текст, виписати у три стовпчики слова, 1) у яких однакова кількість букв і звуків; 2) звуків більше, ніж букв; 3) звуків менше, ніж букв.

Звуків = букв Звуків \geq букв Звуків \leq букв

Нечипоренко Микола Гаврилович народився в 1896 році в с.Миколаївка Зачепилівського району. В серпні 1941 року його призвали в Червону Армію. Служив рядовим в 260 гвардійському полку 17 гвардійської гарматної арт бригади 2 Українського фронту. Молоді солдати уважно приглядалися до нього: чи витримає «батя» в жорстоких боях? А бої дійсно були запеклі: гвардійці день і ніч відбивалися від ворога. Під Сталінградом бійці обороняли завод «Червоний Жовтень».

5. З тексту виписати виділені слова, записати їх фонетичну транскрипцію, визначити кількість букв і звуків, обґрунтувати свою позицію.

Після розгрому німців під Сталінградом Нечипоренко М.Г. звільняв Смоленщину, бив фашистів під Ленінградом, на Україні, форсував Прут, бився в Будапешті. Дев'ятого січня 1945 р. в бою на підступах до цього міста стрілків підрозділ потрапив у тяжку ситуацію. Вогонь кулеметів і гармат противника

уклав воїнів на землю. Необхідно було знищити його. Виконати це завдання командування доручило гвардії рядовому Нечипоренку.

6. Робота в групах. Прочитати текст, перекласти його українською мовою, записати.

Выдвинувшись вперед со своим оружием, смелый боец несколькими снарядами заставил замолчать огневые точки противника. Гвардейцы поднялись в атаку, освобождая дом за домом. Прижатые к Дунаю фашисты искали слабое место, чтобы прорваться к мосту. Но отважные артиллеристы встали на их пути. Обезумевшие гитлеровцы решили расправиться с ними, и 12 января они обрушили на гвардейцев тонны металла. Ранили командира взвода, и Нечипоренко Н.Г. принял командование. Вскоре и его ранили, но он продолжал драться. Неравный бой длился несколько часов. В расчете осталось 2 бойца. Но враг не прошёл.

Для довідок: *расчет – обслуга; выдвинувшись – висунувшись; оружие – гармати; обезумевшие – знавіснілі; расправиться – знищити, розрахуватися.*

Завдання:

I група – вписати слова, у яких немає повної відповідності між кількістю букв і звуків, пояснити їх співвідношення (метод «Обери позицію»).

II група – до кожного слова дібрати дієслово з буквою я, ю, є, ї. визначити її звукове значення (наприклад, солдат – стріляє, воює).

Країна, перемога, в тилу, танки, нащадки.

III група – «Четверте зайве». Вилучити зайве слово за певною ознакою.

А) пляма, пам'ять, рясно, земля;

Б) єднає, приємно, об'єкт, ранне;

В) юний, воюють, юшить, ключ;

Г) вогонь, юність, осінь, пісня.

Д) зв'язки, полюбити, об'єкт, в'їхав.

7. Робота з сигнальними картками (якщо в слові я, ю,є,ї означають два звуки – червона картка, один – синя):

Маяк, явір, костюм, володіють, моряк, мрія, якір, теля, буряк, Тетяна, всюди, в'юн, залюбки,вибираю, Ярослав, ялина, троянда, колючий, завірюха, свято.

VI. Підсумок уроку.

Вчитель: Наш земляк, Герой Радянського Союзу М.Г. Нечипоренко День Перемоги зустрів у Австрії. Повернувшись на батьківщину, чесно трудився у колгоспі «Червоний Жовтень». Помер у 1975 р. Ми маємо гордитися нашим героєм.

1. Сформулювати відповідь на проблемне питання, поставлене на початку уроку.

2. Бесіда:

- Яке співвідношення має звуковий і буквений склад нашої мови?

- Від чого залежить значення букв я, ю, є?

- Чим відрізняється буква ї від я, ю, є?

3. Рефлексія (метод «Мікрофон»):

- Чи справдилися ваші очікування від уроку?
- Чого навчилися під час уроку?
- Що зацікавило найбільше?
- Що змінили б у нашому уроці?

4. Оцінювання.

Підсумкове слово вчителя: Сьогодні ми не лише засвоїли новий матеріал, але й навчилися використовувати здобуті знання у мовленні й практичних вправах. Нехай же настановою для вас у навчанні будуть слова Д. Білоуса:

Просим учнів, до зубріння звичних,
Ви не бійтесь правил граматичних,
Є у кожного до мови хист –
Не зубріть, а розумійте зміст.

Домашнє завдання: § 16, впр.255 – I група, II група – написати твір-мініатюру « Ніхто не забутий, ніщо не забуто», III група – скласти акровірш або сенкан до слова «війна».

6 клас

Урок № 4

Тема: Числівники кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові

- Мета:**
- навчити учнів розрізняти кількісні і порядкові числівники; сприяти розвитку навичок визначення морфологічних ознак та ролі числівників у реченні;
 - розвивати творчі вміння використовувати числівники у мовленні;
 - виховувати почуття любові до рідного краю, повагу до його захисників, гордість за героїв-визволителів.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Федір Петрович Пуртов.

Обладнання: портрет Ф. Пуртова, картки, підручник.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», робота в парах і групах, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Душею юні ветерани сиві
Стоять в строю. Їх подвиг не забудь».*

*Ряди рідіють, та живуть ще сили,
Що славу їх у вічність понесуть»*

О. Горобець

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент. Девіз класу:

Єдиний скарб у тебе – рідна мова.

П. Куліш

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Наш сьогоднішній урок – один з циклу уроків, присвячених 70-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Так, все далі відходять події тих грізних років, та ми з вами не маємо морального права забути їх, не знати імен героїв цієї священної битви, імен тих, хто наближав Перемогу. Тож, вивчаючи мовний матеріал, ми познайомимося з одним із наших земляків-ветеранів, нині живих. Усього за роки війни звання Героя Радянського Союзу було удостоєно 118 харків'ян. Ще три роки тому їх залишалося семеро, зараз – тільки двоє. Вони бачили біль, жорстокість, кровопролиття, та залишились людьми. У нас в «гостях» сьогодні Герой Радянського Союзу Федір Петрович Пуртов.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда про числівник.
2. Перевірка домашнього завдання.
3. Як відрізнити числівник від інших частин мови з числовим значенням? (метод «Обери позицію») Показати це на прикладах вправи:

Один, одинокий, одиниця, одного разу; двійка, подвоїти, подвійний; п'ятий, п'ятиповерховий, п'ятак; дев'яносто, дев'ятий, шестикласник.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Виписати числівники. Що вони означають, на що вказують? Які, на вашу думку, можна віднести до простих, до складних, а які – до складених? Аргументуйте відповідь.

Ф. Пуртов, командир дивізіону 786 легкого артилерійського полку, пройшов кожен етап війни, яка загартувала його на все життя. У свої 94 ветеран пам'ятає все, що довелося пережити, та й три поранення не дадуть забути війну. Дух перехоплює од кількості боїв, пройдених ветераном: Федір Петрович звільняв Харків, проривав ворожу оборону в Білорусії, громив ворогів у Курській битві, звільняв Польщу, штурмував Берлін, брав участь у знакових військових подіях при форсуванні Дніпра, Західного Бугу, Вісли, Одери. 20-річного Федора війна застала на Далекому Сході, де він служив. Ще лиш у 1938 р. юнак закінчив школу, потім перше Московське артилерійське училище. А тут війна...

Додаткове завдання: знайти речення з однорідними членами, скласти його схему, пояснити розділові знаки.

Словникова робота: знакові, форсування.

2. Прочитати, визначити розряд числівників за значенням, утворити від кількісних числівників порядкові.

Під час війни юнакові не один раз допомагало його походження сибіряка, особливо при форсуванні річок Західний Буг і Вісла. Виріши серед суворої природи, знаючи особливості сибірських боліт і річок, Пуртов не злякався і Вісли – дуже великої річки із сильною течією. Він командував артилерійським дивізіоном – 3 батареї, у кожній по 4 гармати, плюс тягачі «Студебекери». На плечі не перенесеш. Але наказ є наказ. Протягом 15 днів бійці безперервно вели бої – відбивали контратаки, доводилось і врукопашну. Саме за форсування Вісли капітан отримав Зірку Героя. Відзначені були і 40 його бійців. Нагороду вручав сам Георгій Жуков.

Словникова робота: «Студебекери», контратака.

3. Гра «Хто швидше?» Від заданого числа утворити ціле, дробове, збірне число і порядковий числівник, скласти словосполучення. Чи від усіх чисел можна утворити всі за значенням числівники? Як ви це поясните?

3, 7, 9, 12, 40, 23.

4. Робота в парах: скласти по 3 речення зі складними і складеними числівниками, пояснити їх правопис. До слова *лічити* дібрати синонім, омонім, пояснити їх лексичне значення.

5. Робота з підручником §50.

Вчитель: Ветеран пам'ятає всі бої, але найбільш важливою для нього стала битва на Курській дузі, котра повернула хід війни. Там бійці поклялися, що не постоять за ціною перемоги. Їм потрібна була перемога одна на всіх. Не забуває Федір Петрович і рідний Ханті-Мансійськ, раніше часто навідувався в рідні краї, рибалив і полював там. У рідному містечку його теж не забули і вшанували його ім'я – у парку Перемоги на алеї Слави встановлено бронзовий бюст нашого Героя. Ми ж горді, що повоєнне життя ветерана пов'язане з Харковом, який він дуже любить. До речі, його онук Федір пішов слідами дідуся, закінчив військово училище.

6. Робота в групах:

I група «Історики» – закінчити речення, пояснити правопис числівників, вказати їх розряд за значенням.

Велика Вітчизняна війна почалася...

Вона тривала..... років, місяців, або днів.

Битва на Курській дузі відбулася....

На початок війни Ф. Пуртову було ... років.

Героєм Радянського Союзу він став у років.

II група «Фольклористи» – пригадати і записати прислів'я, приказки з числівниками. Які з них тематично стосуються сьогоденного уроку? Чому?

III група «Літератори» - скласти твір чи вірш про героя нашого уроку або про війну. Дайте назву твору. Використайте не менше 4 числівників у творі.

7. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Назвіть розряди числівників за значенням.
- Які ви знаєте групи кількісних числівників? Наведіть приклади.
- Назвіть особливості дробових числівників.
- Що означають порядкові числівники?
- Які бувають числівники за будовою? Як пишуться? Проілюструйте прикладами.
- Як визначити рід і число числівників?

2. Рефлексія:

- Чи справдилися ваші очікування від уроку?
- Чи подобаються вам ось такі тематичні уроки? Чим?
- Чи хотіли б ви дізнатися ще про когось із наших земляків?

3. Оцінювання. Подяка за роботу.

Домашнє завдання: § 50, впр.456 (знайти зайве), впр. 458 (розшифрувати запис).

6 клас

Урок № 5

Тема: Узагальнення вивченого про займенник

- Мета:**
- систематизувати знання учнів з теми «Займенник», закріпити навички морфологічного розбору займенника; вдосконалити вміння правильно використовувати займенники в мовленні;
 - розвивати логічне мислення, пам'ять, творчі здібності;
 - виховувати повагу до ветеранів Великої Вітчизняної війни, любов до рідного народу.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. С. Залізний.

Обладнання: портрет С.Залізного, сигнальні картки «Світлофор», роздатковий матеріал, листки самооцінювання.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань.

Форми і методи роботи: бесіда, робота в групах, тести, «Прес».

Епіграф уроку:

*«Чорно кругом чи біло – не зупинити рух,
Може зламатись тіло, але ніколи – дух.»*

О. Ольжич

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Рідне слово невмируще,
Ніби простір, ніби час.

М.Сингаївський

II. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда (фронтальне опитування):

- Яка частина мови називається займенником?
- Які існують розряди займенників?
- Чим від інших відрізняється займенник себе?
- Як утворюються заперечні займенники?
- Яка синтаксична роль займенників?
- Що ви знаєте про особливості правопису займенників?

2. Гра «Світлофор». Відповідно до правопису названих вчителем займенників учні піднімають сигнальні картки: разом – зелену, окремо- жовту, через дефіс – червону.

Дехто, будь з ким, абихто, яка-небудь, хтозна-де, аби з ким, у себе, хтозна в чому, казна з ким, нікого, моя, казна до чого, декому.

Вчитель: Важко читати твори про війну. Але не читати не можна. Мусимо знати болючі сторінки історії, аби не притлумилась історична пам'ять. Заради майбутнього мусимо пам'ятати живих і полеглих героїв. Наша мова сьогодні – про одного з тих, хто став на захист своєї країни, рідного народу.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Систематизація і узагальнення навчального матеріалу.

1. Розподільний диктант. Визначити тему і основну думку тексту.
Розподілити наявні у вірші займенники за розрядами і записати:

Пам'ятайте про все!

У споминах голови наші схилім.

Пам'ятаймо сиріт і печаль удовину.

Уклонімося мертвим, уклонімося живим,

Хто себе не жалів – захищав Україну!

Пролітають літа, як швидкі поїзди,

Крізь дощі та сніги, та палючі морози,

Пропливають мости, полустанки, сади,

І сурмлять наші спомини, мов паровози.

І на рідній землі, і в чужому краю –

Скільки друзів моїх у могилах по світу!

Скільки їх без могил спопеліло в бою,

Впало юних сердець, як із яблуні цвіту?

Обережно торкаю печальну струну,

Бо мені і тепер не до ноти дзвінкої.

Пам'ятайте героїв. Пам'ятайте війну.

Не для чорної помсти – для правди людської.

Додаткове завдання: Які почуття викликав у вашій душі вірш?

Своє розуміння прикінцевих рядків поезії подайте у вигляді розгорнутого висловлювання. Які займенники ви використали?

2. Робота в групах. Прочитати текст, з'ясувати тему і основну думку.

На будівлі Новоіванівського цукрового заводу встановлена меморіальна дошка на честь Героя Радянського Союзу Спартак Оксентійовича Залізного. Тут до війни він працював ковалем. Перед самим початком війни закінчив воєнно-політичне училище. Коли стало відомо про напад фашистської Германії на нашу країну, С.Залізний прийшов у військкомат, та його прохання було відхилене. І лише завдяки наполегливості політрука запасу його було направлено на передову. На фронті цей відважний чоловік став комісаром розвід роти 405 окремого батальйону 383 стрілкової дивізії 18 армії Південного фронту. Строгий і вимогливий до себе і своїх підлеглих Спартак зміцнював волю своїх солдат. Ці воля і витримка, солдатська винахідливість і народна кмітливість допомагали розвідникам в неймовірно тяжких умовах загального відступу добувати в тилу ворога цінні відомості.

Завдання:

I група – виписати займенники, визначити їх розряди.

II група – поставити питання до займенників, вказати їх відмінки.

III група – визначити синтаксичну роль кожного займенника.

Додаткове завдання: розібрати 3 займенника як частину мови. Обгрунтувати відповідь на питання: Чи до одного розряду належить займенник його в тексті (метод «Прес»)?

3. Придумати заголовок до тексту. Виписати виділені займенники, визначити їх розряд. Будь-які 3 розібрати як частину мови. Займенники нічого, все, цей провідмінати. За яким принципом відмінюються займенники?

В ніч на 5 грудня 1941 р. під час виконання наказу командування по виявленню вогневих точок ворога розвідники були оточені. В тому нерівному бою Спартак був тяжко поранений і потрапив у полон. Напівживе тіло комісара вороги піддали неймовірним катуванням, але нічого не добилися. Медичний огляд, проведений пізніше, після визволення Княгинівки, свідчив про неймовірну жорстокість катувань: його руки були вивернуті із суглобів і поламані, прикладами автоматів зламані всі кістки ніг. Все тіло – суцільна рана. Але Спартак був усе ще живий, і тоді його вивели на страту на виду у всіх жителів села, зігнаних для залякування. Тіло комісара облили керосином, вимагаючи віддати свій партквиток. Та цей дорогий для нього документ так і залишився затиснутим у скривавленім кулаці спаленого сміливця. Жорстокою такою стратою вороги хотіли залякати людей, а викликали ще більшу ненависть до себе. Безприкладний подвиг комісара Спартак Залізного, батьківщиною якого є с.Мурафа Краснокутського району на Харківщині, високо оцінений урядом: Указом Президії Верховної Ради від 31 березня 1943 р. йому було присвоєно звання Героя Радянського Союзу посмертно.

4. Виконання тестових завдань:

1. В якому рядку записані лише займенники?

А) тисячний, свій, червоніти;

Б) свій, тобі, її;

В) їхня, по-моєму, бажано.

2. В якому рядку всі займенники присвійні?

А) вона, цей, ти, абихто;

Б) кожний, він, наш;

В) їхнім, своя, моєї.

3. В якому рядку всі займенники пишуться разом?

А) хтозна(що), будь (до)чого, аби(хто);

Б) де(хто), який(сь), ні(що);

В) аби(чий),ні(який), ні(до)кого.

4. В якому рядку всі займенники пишемо через дефіс?

А) ні(хто), де(що), аби(до)кого;

Б) ні(який), будь(до)чого;

В) казна(чий), будь(хто), хтозна(чого).

5. В якому рядку всі займенники належать до розряду вказівних?

А) та, такий, отой;

Б) мене, собі, ніякий;

В) інший, його, стільки.

6. До яких розрядів відносяться однакові за звучанням займенники?

А) особові і неозначені.

Б) питальні і відносні.

В) зворотний і заперечні.

7. Визначити відмінок виділеного в реченні займенника.

Отримавши від покоління фронтовиків мир, ми повинні зробити *все* для збереження цього миру.

А) називний.

Б) місцевий.

В) знахідний.

8. Знайти займенники, подані у формі О.в.

А) кожної, котрого, цей.

Б) ніяким, самий, їхні.

В) вашим, нами, усяким.

9. Розкрити дужки, позначити закінчення, записавши правильно займенники.

Ні(з)ким, де(чому), аби(що), хтозна(в)якому, ні(який), (до)оцього.

10. Перепишіть речення, в дужках біля кожного займенника вкажіть відмінок.

Поки ми живі, зобов'язані донести всім майбутнім поколінням правду свідків тих воєнних літ, які врятували світ від фашистського рабства.

11. Чим особливий зворотний займенник?

12. Допишіть до кожного рядка по три займенники вказаних розрядів у Р.в.
Особові: мене, тебе...

Неозначені: декого, якого-небудь...

Заперечні: ніякого, нікого...

V. Підсумок уроку.

1. Рефлексія:

- Чи досягли ми поставленої мети?
- Чи справдилися ваші очікування від уроку?
- Про кого із наших земляків дізналися на уроці?
- Які почуття переповнюють вас від почутого про С. Залізного?

2. Читання епіграфа. Як ви його розумієте?

3. Самооцінювання за карткою:

№ з.п.	Як я працював	Коментар	Оцінка
1.	Повторив раніше вивчений матеріал		
2.	Висловлювався на уроці		
3.	Плідно працював у групі		
4.	Зможу скласти узагальнювальну розповідь		
5.	Настрій на уроці, мої очікування		

4. Оцінювання вчителя.

Домашнє завдання: I група – придумати твердження гри «Вірю-не вірю»; II група – виконати з підручника вибрану вправу; творчим дітям творчоздум «Біля братської могили».

7 клас

Урок № 6

Тема: Прислівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль

Мета: - поглибити знання учнів про прислівник як самостійну незмінну частину мови, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль;

- формувати вміння знаходити прислівники у реченні, характеризувати їх;

- ознайомити дітей з одним із рядових Майдану, виховувати повагу до мужніх, відповідальних людей, готових до захисту Батьківщини.

Культурологічна змістова лінія: Герої Майдану. Олексій Іваненко.

Обладнання: портрет О.Іваненка, підручник.

Тип уроку: комбінований урок.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», робота в групах, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Я як людина жив!
Я у бою упав.
Я знав, за що борюсь,
Я знав, за що загину»*

З. Красівський

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент. Девіз класу:

Не згинуть думи вікові.
Ні наша мова кришталева.

Д. Павличко

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Ознайомлення учнів із структурою теми.

2. **Вчитель:** Під час війни гинули сотні, тисячі солдат і мирних жителів, лилась кров і горіла земля, знищувалися пам'ятки культури, нівечилися засіяні поля і квітучі сади. За всім цим стояло слово «війна». Як же страшно і не зрозуміло, коли через багато десятиліть після війни Україна знову втрачає кращих своїх синів на барикадах і фронтах! 2014 р. увійшов у історію світових війн чорною датою. Хто підрахує його втрати? У скількох сім'ях не дочекалися годувальника? Один із них – це Олексій Іваненко.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Виписати з-поміж спільнокореневих ті, що відповідають на питання **де, як, коли, якою мірою?** До яких частин мови належать інші слова? Обґрунтуйте (метод «Обери позицію»)

Сміливий, сміливість, сміливо; подвоїти, двійка, два, другий, двоє; місцевий, по-місцевому, місце; синь, синіти, синьо-синьо; влітку, літечко. літній, по-літньому; далекий, далечінь, віддалятися, вдалині.

2. Дослідити, чи змінюються виписані слова. Зіставити свої висновки з теоретичним матеріалом підручника §24.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Знайти прислівники. На які питання вони відповідають, яким членом речення виступають?

Дружина благала його залишитися вдома. Але він не послухав – обов'язок військового змушував іти на ризик. Наш земляк і не підозрював, що миттєво його родина залишиться без годувальника. У «чорний вівторок» 18 лютого 2014 р. прапорщик, музикант-концертмейстер оркестру внутрішніх військ України

Олексій Іваненко загинув під час акцій громадського протесту на вул. Грушевського в Києві. Троє доньок: Ксюша, якій 8 років, п'ятирічна Соня та шестимісячна Стася – вже ніколи не відчують татової турботи і підтримки, дружина не почує поради від найближчої людини, а батьки вже не потішаються успіхами сина. Біль втрати не полишає сім'ю, на душі боляче і порожньо.

2. Виписавши прислівники, скласти з ними речення так, щоб вони виконували роль присудка, а не обставини.

Навіть будучи музикантом, Олексій відчував, що мусить виконати обов'язок військового. Чоловіча рішучість взяла гору. Завдяки такій стійкості характеру Олексій колись підкорив свою дружину. Він завжди був хорошим чоловіком і батьком, цілком і повністю поринувши в родинне життя. Олена могла на нього покластися – постійно відчувалася справжня чоловіча підтримка. Він ніколи не шкодував часу для своєї малечі. Втративши 2 роки тому свою сестру, а згодом і її чоловіка, що померли від невиліковних хвороб, Олексій з Оленою, не роздумуючи, взяли двох племінників Ярослава і Машу під свою опіку, намагаючись замінити їм батьків.

3. Гра «Хто швидше?». Дібрати потрібні за змістом прислівники в ролі залежного слова, поставити до них запитання. Зробити висновок про те, з якими частинами мови можуть пов'язуватися прислівники.

Читання.... , навчатися..., зустрівши..., молодий....., сильно..., навчений..., музика....., відчуваючи....., мріяв...

4. Знайти прислівники, вилучити їх з тексту, порівняти обидва варіанти, зробити висновок про функцію прислівників у мовленні.

Якщо на першому місці у нього була родина, то друге розділяли музика та риболовля. Змалку Олексій полюбляв грати на трубі. І вже в юності опанував ноти – закінчив музичну школу, потім училище, а згодом і Харківську академію культури. Завжди мріяв грати в оркестрі, сольна кар'єра його не цікавила. Саме в музиці знайшов своє покликання і став музикантом-концертмейстером оркестру управління Східного територіального командування внутрішніх військ України. Любив експериментувати, мріяв спробувати щось нове зі своїм оркестром. Не встиг... А ще в Дергачах Харківської області, де жив прапорщик, кажуть, що жив він життєрадісно, усміхнено, щиро готовий прийти на допомогу.

5. Робота в групах.

I група - скласти опорний конспект або схему на основі вивченого на уроці матеріалу.

II група – скласти твір-мініатюру «Захищати мир і спокій – обов'язок справжнього чоловіка, увівши в текст 4-5 прислівників.

III група – використавши розповідь батьків О.Іваненка про сина, записати 6-7 словосполучень з прислівниками. Головним чи залежним словом у словосполученнях виступають прислівники?

6. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Сформулюйте визначення прислівника.
- З якими частинами мови можуть поєднуватися прислівники? Наведіть приклади.

- Яка ознака прислівника – основна?
- Чим прислівник може бути в реченні?

2. Оцінювання.

Домашнє завдання: §24, I група - впр.200, II група – виписати з художньої літератури уривок з 4-5 прислівниками, визначити їх синтаксичну роль, III група – твір-роздум «Олексій Іваненко – воїн, громадянин, патріот».

7 клас

Урок № 7

Тема: Узагальнення і систематизація матеріалу з теми «Сполучник»

Мета: - узагальнити і закріпити знання учнів з теми, удосконалити орфографічні вміння й навички;
- розвивати увагу, кмітливість, логічне мислення;
- прищеплювати любов до рідного краю, бажання відстоювати мир в Україні, гордість до героїв-земляків.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Іван Сипало.

Обладнання: портрет І.Сипала, підручник, сигнальні картки, тексти, запис пісні.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань, закріплення вмінь і навичок.

Форми і методи роботи: бесіда, робота в групах, робота з сигнальними картками, творча робота, «Світлофор».

Форма проведення: урок-змагання.

Епіграф уроку:

*«Ми вас згадаєм поіменно
І тих вшануєм, хто живий,
Хто підхопив в боях знамена.
З якими йшли в атаку ви.»*

А. Висоцький

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Ти велична і проста,
Ти стара і вічно нова,
Ти могутня, рідна мово!

І. Багрянний

II. Мотивація навчальної діяльності. Забезпечення емоційної готовності до уроку.

(тихо звучить запис пісні «Вставай, страна огромная»)

Вчитель: Війна... Бодем у серці відгукувалося це слово завжди, надто ж у ці дні, коли про бої ми, українці, дізнаємося не з книжок чи кінофільмів. Війна вихлюпується на нас з теленовін, розповідей очевидців, біженців з Донбасу. До когось вона зазирає своїм зажерливим поглядом прямо у вікна власних осель, руйнуючи світ, знайомий з дитинства. Тоді ж, 73 роки тому, коли, порушивши пакт про ненапад, фашисти вдерлися на мирну територію, наші діди і прадіди проявили героїзм і самозречення від першого дня війни і до останнього. Нашою землею двічі прокотився руйнівний воєнний вал, не обминувши найменшого населеного пункту. У двобій з нацистською навалою вступив народ, і ніхто не стояв за ціною. На уроці, завершуючи вивчення теми «Сполучник», ми скористаємось матеріалом про одного з героїв – нашого земляка, Героя Радянського Союзу Сипала Івана Мироновича, щоб зміцнити і поліпшити знання з теми, а ще – дізнатися про сміливця.

Словникова робота: пакт, нацист.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Закріплення вмінь і навичок з теми.

Вчитель: Діти, прошу вас об'єднатися в дві команди, придумати назви, обрати капітанів. І починаємо гру. Успіхів вам!

1. Розминка. Вибірковий диктант (найвища оцінка 5 б.). Прослухайте текст. Яка його головна думка? Випишіть сполучники, письмово виконайте їх морфологічний розбір (результати роботи озвучують представники команд)

Оборонні та наступальні бої, які точилися на території України, стали важливою складовою небаченої битви від Баренцевого до Чорного морів. Від 8 до 10 млн. людських життів і колосальні економічні втрати – такою була ціна війни для України, яка дала армії і флоту понад 7 млн. воїнів. Кожен другий з них поліг на фронтах, а кожен другий з тих, хто залишився серед живих, повернувся додому інвалідом. За кількістю удостоєних звання Героя Радянського Союзу та інших бойових нагород, за внеском у боротьбу українцям належить друге місце. Схилимо ж голови у скорботі, подякуймо за мирне життя, станьмо на заваді кровопролиттям, збережімо мир!

2. Мовознавча хвилинка. Дати відповіді на запитання(кожна правильна відповідь 1 б.)

Команда «**Соколи**»:

- Чи має сполучник лексичне значення?
- Чи буває сполучник членом речення?

- Наведіть приклади сполучників підрядності.
- Назвіть групи сполучників за способом вживання.
- На які групи поділяються сполучники сурядності?

Команда «**Відважні**»:

- Чи змінюється сполучник?
- Сполучник самостійна чи службова частина мови?
- Наведіть приклади сполучників сурядності.
- Назвіть групи сполучників за синтаксичною роллю в реченні
- Назвіть групи сполучників за будовою.

3. «Світлофор». Робота з сигнальними картками (найвищий бал 5). Вчитель називає ряд сполучників і їх вид. якщо вид визначено правильно, діти піднімають картки зеленого кольору, неправильно – червоного.

Прості сполучники: бо, як, і, що, хоч, а.

Складні: щоб, якби, або, ніби, зате, немов.

Складені: незважаючи на те що, коли, тому що, для того щоб.

Єднальні: і, та (і), й, у, але, ні-ні.

Протиставні: а, та(але), проте, зате.

Розділові: або, чи-чи, то-то, або-або, чи.

Сурядні: а, то, однак, або, й.

Підрядні: нібито, хоч, тільки, як, аби.

4. «Мозаїка». Знайти в тексті сполучники, зробити їх морфологічний розбір. Звітує команда, яка першою виконає завдання, інша виправляє, доповнює.

І. М. Сипало народився в 1922 р. в с.Зачепилівка в сім'ї селянина. Школу закінчив у 1941 р., а вже на початку 1942 був призваний до лав Червоної Армії. Коли закінчив курси молодших лейтенантів, йому довірили взвод автоматників лижного батальйону. З ним Іван Миронович звільняв Орел, Невель, Узгу, Борисів, Ейшишкес, Вилкавишкис, Друскининкай та інші населені пункти. 24 червня 1944 р. в боях за с. Речиця Оршанського району рота Сипала, яка входила до складу 12 Червонопрапорного гвардійського стрілкового полку 5 Городоцької Червонопрапорної орденів Леніна і Суворова гвардійської стрілкової дивізії 11 гвардійської армії 3 Білоруського фронту, вийшла в тил ворога, знищила 230 і полонила 109 його солдат і офіцерів. Сам командир знищив 24 фашиста, незважаючи на те що був поранений в ноги, але не покинув поле бою до остаточного виконання завдання.

14 липня його підрозділ форсував Неман в районі села Мереч Латвійської РСР, щоб захопити плацдарм на протилежному березі річки. Відбиваючи жорстокі ворожі атаки, поранений гвардії старший лейтенант Сипало залишався в строю і продовжував керувати особовим складом роти. За відмінне виконання завдань 26 березня 1945 р. Президія Верховної Ради присвоїла сміливцю звання Героя Радянського Союзу.

5. Конкурс капітанів (найвищий бал 5). З кожним з поданих слів скласти по 2 речення так, щоб в першому випадку воно писалося разом, в іншому – окремо.

Проте, щоб.

6. Доповни речення (найвищий бал 3). Списати речення, вставляючи сполучники, вказати їх вид. По одному учасникові від команд озвучують результати.

Після війни І.М.Сипало продовжував службу в лавах Червоної Армії... в 1946 р. капітан демобілізувався. ... він закінчив Харківський державний педагогічний інститут, працював інструктором обкому КПУ, ... потім завідувачим відділом обласного Управління культури, ... очолював обласну дитячу бібліотеку. Має багато медалей...орденів: це... Леніна, ...Червоного Прапора, ...Вітчизняної війни I ступеня, ...Червоної Зірки.

7. Творчий конкурс (звучить мелодія пісні «Вставай, страна огромная»). Скласти міні-твір або вірш на тему «Стежками воїнської звитяги»

8. Виступи представників команд.

V. Підсумок уроку.

1. Рефлексія. Бесіда:

- Які почуття ви пережили на уроці?
- Чи вдалося досягти поставлених цілей?
- Які методи і прийоми роботи допомогли вам продуктивно працювати?
- Як оцінюєте власну роботу, роботу команди?
- Де, на вашу думку, можна застосувати повторений матеріал?
- Чи зацікавив вас матеріал про І.М.Сипала? Чим?

2. Підрахунок балів. Визначення переможців. Оцінювання.

Вчитель: У цей непростий для України час кожен з нас повинен усвідомлювати, що мир та спокій, за який боролися наші діди та прадіди, а серед них і Сипало І.М. – це головне. Ми повинні разом, спільними зусиллями будувати наше майбутнє, і слугуватиме нам у цьому неоціненний досвід ветеранів.

Домашнє завдання: §38, с.160, впр.304.

8 клас

Урок № 8

Тема: Підмет – головний член речення. Способи вираження підмета

Мета: - поглибити знання учнів про підмет як головний член речення, сформувані вміння виділяти підмети в реченні, визначати способи їх вираження;

- удосконалювати вміння будувати речення з різними підметами, розвивати мислення, творчі здібності;

- виховувати шанобливе ставлення до минулого нашого народу, зацікавлення історією Великої Вітчизняної війни, героями земляками.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Павло Векшин.

Обладнання: портрет П.Векшина, опорні схеми, таблиця, сигнальні картки, тексти, запис пісні.

Тип уроку: урок засвоєння нового матеріалу.

Форми і методи роботи: бесіда, робота в групах і парах, робота з сигнальними картками, творча робота, переклад, «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаючи – учусь».

Випереджувальне домашнє завдання: виготовити елемент таблиці про підмет.

Епіграф уроку:

*«Ви за свободу гинули без скарги
Серед пожеж і руїн.
Вічна вам пам'ять, вічна вам слава
І наш доземний уклін»*

«Ви за свободу гинули»

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Як прислів'я чудове,
Йде від роду до роду,
Що народ - зодчий мови,
Мова – зодчий народу.

Д. Білоус

II. Мотивація навчальної діяльності. Робота з епіграфом. Бесіда:

- Про кого, на вашу думку, говориться в епіграфі?
- Якими ви уявляєте героїв цієї поезії?
- Втіленням яких морально-етичних чеснот вони були?

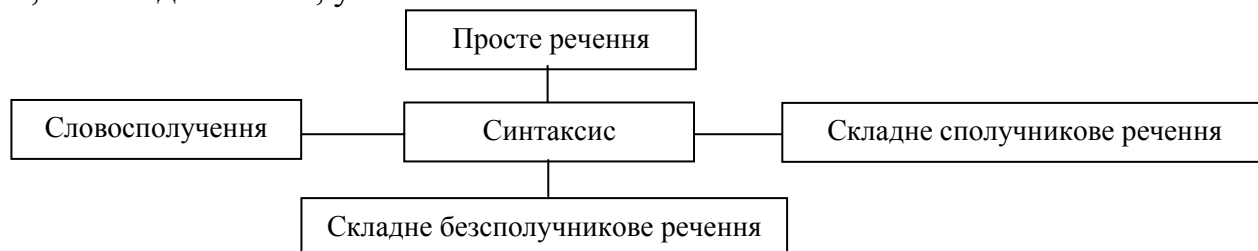
Вчитель: Насправді це поезія не про події Великої Вітчизняної війни, як ви визначили, а уривок з пісні українських січових стрільців періоду 1914-1918 рр. Та, дійсно, її слова можна адресувати і тисячам воїнів Другої світової, які зі зброєю в руках стійко і мужньо захищали рідну землю від фашистських поневолювачів, здобули мир і майбутнє для всіх наступних поколінь. Пам'ятаймо, що ціна Великої Перемоги, семидесятиріччя якої ми з вами

незабаром відзначатимемо – це навіки зламані людські долі, біль та горе учасників воєнних подій, мільйони загиблих, серед яких і герой моєї сьогоднішньої розповіді, яку ви почувєте, вивчаючи мовну тему.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. «Навчаючи-учусь». Розглянути схему. Пригадати, що є предметом вивчення синтаксису і пунктуації, яка відмінність між словом, словосполученням і реченням, між простим і складним реченнями, що ви знаєте про підмет (біля дошки – два учні, один пояснює іншому відомості за схемою, інший доповнює, узагальнює.

2. Робота в групах. Презентація випереджуючих завдань (демонстрація виготовленого елемента таблиці)

I група – Що означає підмет?

II група – З чим він пов'язаний?

III група – На які питання відповідає?

IV група – Чим може бути виражений?

Учні прикріплюють повідомлення, утворюючи єдину таблицю, наводять приклади до свого повідомлення.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. «Мозковий штурм». Встановити відповідність між реченнями і способами вираження підмета в них. Сформулювати висновки.

А) Павло Іванович Векшин народився в селищі Мерефа на Харківщині.

Б) Він закінчив залізничний інститут і викладав у залізнично-транспортному училищі на Сумщині.

В) 1939 рік – рік призиву юнака до лав Червоної Армії.

Г) На початок Великої Вітчизняної війни військовий комісар Векшин був старшим політрукком окремої залізничної бригади, яка виконувала роботи на ділянках 3 армії в напрямі до Ворошиловграда.

Ґ) Під натиском фашистів військові відступали.

Д) Обороняти фланг армії – за всяку ціну утримати станцію Сентянівка, важливий об'єкт.

Е) Комбат Марков та комісар Векшин взяли на себе командування новоствореним батальйоном загальною кількістю 577 бійців.

Є) Обоє розуміли серйозність поставленої задачі, тому знаходились весь час з бійцями, піднімали їх бойовий дух.

Й) Політрук радив найкраще окопатися й сміливо нищити ворогів.

Способи вираження підмета:

1. Поєднання двох іменників.
2. Сполучення числівника з іменником.
3. Займенник.
4. Іменник.
5. Прикметник.
6. Числівник.
7. Власна назва.
8. Інфінітив

Ключ: а-7, б-3, в-2, г-4, ґ -5, д-8, е-1, є-6, й-4.

2. Проаналізувати текст, визначити в ньому вид підмета за будовою (простий чи складений) та способом вираження.

Коли гітлерівці пішли в наступ, їх зустрів град свинцю. Тоді вони ввели в бій артилерію. В пеклі серед завивання снарядів, свисту куль та вищання осколків капітан Марков власним прикладом показував підлеглим, як треба воювати. Побачив: два кулеметники вбиті. В руках Векшина кулемет ожив, і десятки фашистів знайшли тут свою смерть. Після загибелі Маркова Векшин очолив батальйон, відбив 12 атак ворога і до підходу наших стрілецьких частин утримував станцію.

3. «Займи позицію». На місце крапок дібрати відповідний підмет з довідки.

... своїм особистим прикладом надихав бійців і командирів на безпощадну боротьбу з ворогом. ... завжди поспішав туди, де назрівала загроза поразки. В одному кривавому бою... був тяжко поранений і його без свідомості... захопили в полон. Павла Івановича жорстоко катували, повільно, по-садистськи наносили ножові рани, вимагаючи видати необхідну інформацію. Та... не могло зломити волю безстрашного воїна.

Довідка: ніщо, німці, П.І.Векшин, старший політрук, він.

Додаткове завдання: пояснити розділові знаки в реченнях. Інші учні за допомогою сигнальних карток оцінюють почуте.

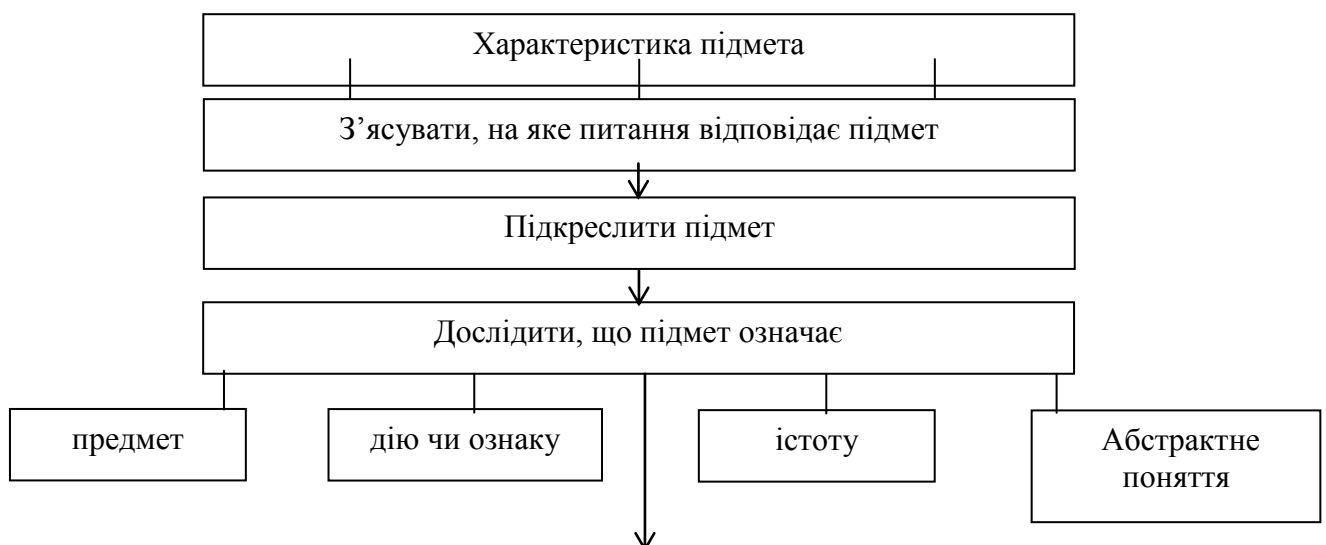
4. Використавши схему **«Характеристика підмета»**, письмово охарактеризувати підмети з речень:

I варіант:

Раптово атакувавши, наші солдати відкинули ворога і знайшли в підвалі понівечений труп (27 ножових і кульових поранень!) П.І.Векшина.

II варіант:

На могилі старшого комісара в Міллерово встановлений пам'ятник.

5. Перекласти з російської мови. Проаналізувати розділові знаки в реченнях, визначити вид підмета, спосіб його вираження.

За отвагу и героизм, проявленные при обороне станции Сеньтяновка, 56 наиболее отличившихся солдат, сержантов и командиров сводного батальона 28 бригады железнодорожных войск были награждены правительственными наградами. Старший политрук Павел Иванович Векшин был награждён орденом Ленина (посмертно).

Додаткове питання: Чому ми не можемо перекласти дієприкметник *отличившихся* українською мовою?

6. Творча п'ятихвилинка. Скласти власне висловлювання під враженням від почутого, використати різні види підметів.

Вчитель: До речі, український поет Кость Герасименко у своєму вірші «Пам'яті комісара» оспівав героїчну смерть, непохитну стійкість П.І.Векшина. Там є такі рядки:

Ты зубы стиснул, не сказал: «Пустите!»,
Измученный, израненный в борьбе,
Когда звериная рука бандита
Давила горло медленно тебе...
О, как мы будем мстить за кровь и раны.
За каждый вздох предсмертный тяжкий твой!
С какой ненавистью неустанной
Идем сегодня мы, товарищ, в бой!

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія. Бесіда:

- Чи справдилися ваші очікування від уроку?
- Що нового дізналися на уроці?
- Чи сподобалися вам запропоновані завдання? Чим?
- Над чим ще варто попрацювати?

2. Оцінювання.

Вчитель: А завершити наш урок я хочу піснею січових стрільців, рядки з якої стали епіграфом. Слухаючи її, подумайте про Павла Векшина і тисячі тих, хто загинув на фронтах всіх війн – і Першої світової, і Другої, і громадянської, і Афганської, і нашої сучасної Української, відстоюючи мирне життя свого народу. Вічна їм пам'ять! (звучить запис пісні українських січових стрільців «Ви за свободу гинули!»):

Ви за свободу гинули без скарги
Серед пожеж і руїн.
Вічна вам пам'ять, вічна вам слава
І наш доземний уклін.
Ви не просили в ворога пощади,

Не пригинали колін.
Вічна вам пам'ять, вічна вам слава
І наш доземний уклін.
Ваші могили, знані й незнані,
Волі народної дзвін.
Вічна вам пам'ять, вічна вам слава
І наш доземний уклін.

Домашнє завдання: у розданих учням текстах пісні січових стрільців знайти підмети, визначити спосіб їх вираження.

8 клас

Урок № 9

Тема: Однорідні члени речення із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком

- Мета:**
- поглибити знання учнів про однорідні члени речення;
 - формувати вміння знаходити їх у реченні, визначати їх вид, аналізувати зв'язок між ними, смислові відношення, правильно розставляти розділові знаки, інтонувати речення з однорідним членами, розвивати творчі вміння, навчити моделювати схеми речень;
 - сприяти вихованню любові до свого народу, гордості за народних героїв.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни.
Валентина Гризодубова.

Обладнання: портрет В. Гризодубової, таблиця, підручник.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», робота в групах, бесіда, «Ажурна пилка».

Епіграф уроку:

«Сміливі мають щастя»

І.Багрянний

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент. Девіз класу:

Як вогонь у серці,
Я несу в майбутнє
Невгасиму мову,
Слово незабутнє.

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. Ознайомлення учнів з ходом навчальної діяльності та основними поняттями теми:

Однорідні члени речення: поширені, непоширені

Зв'язок: сполучниковий, безсполучниковий, змішаний.

2. **Вчитель:** А ознайомитись із мовною темою нам допоможе дидактичний матеріал про нашу славу землячку, харків'янку, яскраву зірку вітчизняної авіації Героя Радянського Союзу і Героя Соціалістичної Праці Валентину Степанівну Гризодубову.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

1. Бесіда:

- Що називається однорідними членами речення?
- Які члени речення можуть бути однорідними?
- На які питання відповідають однорідні члени речення?
- Які ознаки мають однорідні члени речення?

2. Робота з текстом. Дібрати заголовок. Що він виражає: тему чи основну думку? Визначити тип мовлення. З'ясувати орфограми у виділених словах, навести власні приклади на дані правила, знайти однорідні члени речення. Пояснити розділові знаки при них. Як вони поєднані?

Народилася майбутня зірка авіації 31 січня 1910 р. в Харкові, в сім'ї *авіаконструктора* і винахідника Степана Гризодубова. Він був до глибини душі захоплений своєю справою, якій *присвятив усе життя*. Саме батько підняв свою доньку в небо і в прямому, і в переносному значенні. Гризодубова здійснила свій перший політ у 2.5 роки! Батько *прив'язав* дівчинку до себе ремнями, підняв аероплан у небо – і навіки «заразив» дочку своєю любов'ю до неба. Підсумком такого раннього авіаційного *виховання* став перший самостійний політ 14-річної Валентини на зльоті планеристів у Коктебелі. Закінчивши середню школу, Валентина вступила до технологічного інституту. Отримана нею чудова інженерна освіта дозволила їй займатися авіацією вже професійно. Слід сказати, що небо було не єдиним *захопленням* дівчини: *одночасно* з навчанням у вузі Гризодубова успішно освоювала рояль в музичному училищі, після чого майбутню грозу фашистів зарахували до Харківської консерваторії.

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Знайти речення з однорідними членами. Якою частиною мови вони виражені? До якого слова в реченні відносяться? Як пов'язані? Визначте їх синтаксичну роль.

В 1928 р. після трьохмісячної підготовки у Школі цивільної *авіації* Гризодубова отримала звання пілота. Пізніше юна *льотчиця* закінчила ще й

Пензенську школу льотчиків-інструкторів і почала працювати в Тульському аероклубі. Її *кар'єра* швидко розвивалась, і нарешті дівчина потрапила і підмосковне Тушино, а потім і на Центральний аеродром Москви – базу агітескадрильї ім. М.Горького. Це дозволило Валентині отримати унікальний досвід польотів: під час роботи в підрозділі, літаючи по містах СРСР, доводилося керувати найрізноманітнішими літаками. Тендітна юна дівчина літала над горами Кавказу і Паміру, прокладала нові повітряні маршрути і встановлювала *рекорди*, даючи фору кращим льотчикам країни та всього світу.

Додаткове завдання: зробити фонетичний розбір виділених слів, увести їх у речення з однорідними членами.

2. Робота в групах (метод «Ажурна пилка»).

Шляхом жеребкування кожна група обирає один із видів смислових відношень між однорідними членами речень, опрацьовує матеріал, самостійно з дидактичного матеріалу про В.Гризодубову добирає приклади. Учні-експерти опитують один одного, розповідають почуте в групах.

Створення колективної таблиці «*Смислові відношення між однорідними членами речення*».

3. Аналіз речень з однорідними членами, складання схем:

а) 24-25 вересня 1938 р. на літаку АНТ – 38 жіночий екіпаж у складі Валентини Гризодубової, Поліни Осипенко та Марини Раскової здійснив безпосадковий переліт з Москви на Далекий Схід, подолавши відстань у 6450 км. за 26 годин. б) За цей рекордний переліт гарні, мужні дівчата були удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

в) Перед початком війни Гризодубова отримала посаду начальника Управління міжнародних повітряних ліній СРСР, а з початком визвольної боротьби очолила Антифашистський комітет радянських жінок.

Висновок: між однорідними членами речення може бути сполучниковий, безсполучниковий і змішаний зв'язок.

4. Поширити речення однорідними членами, записати їх. Визначити спосіб поєднання однорідних членів. Зробити синтаксичний розбір, охарактеризувати однорідні члени.

Важлива робота в тилу В.Гризодубову не задовольняла. Адже її великий досвід пілотування був потрібен фронту. Льотчиця очолила 101 авіапункт авіації дальньої дії. Це він доставляв зброю та продовольство в партизанські загони.

5. Прочитати речення, правильно інтонуючи. Поставити і пояснити розділові знаки. З'ясувати значення виділених слів, дібрати до них синоніми.

Керуючи важким ЛІ-2 Валентина здійснила 200 бойових вильотів 2/3 з яких були нічними з небезпечними посадками на партизанських аеродромних майданчиках Ковпака Сабурова Федорова. За час вильотів з ворожого тилу вона евакуювала біля 4000 дітей що характеризує її заслуги перед Батьківщиною як видатні і неоціненні. Жодного дня без війни я в армії не буду відповіла Валентина на пропозицію очолити дивізію і віддала перевагу після Перемоги науковій та громадській діяльності. За її ініціативою і участю

створювався Науково-дослідницький льотно-випробовувальний центр завданням якого стала розробка новітньої авіаційної електроніки. За роботу в цій галузі В.Гризодубова одержала другу зірку цього разу Героя Соціалістичної Праці. Померла героїня в 1993 р. Її ім'ям названо багато вулиць в містах колишнього СРСР а в нашому створено музей.

6. Робота в групах.

I група «Мовознавці» - знайти в дидактичному матеріалі по 2 речення, в яких є однорідні члени із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком, намалювати їхні схеми. Визначити синтаксичну роль.

II група «Журналісти» – скласти уявне інтерв'ю з В.Гризодубовою (або екскурсія в музей льотчиці), у висловлюванні використати поширені й непоширені однорідні члени, поєднані різними видами зв'язку.

III група «Експерти» – аналізують, оцінюють роботу I і II груп.

7. Виступи спікерів груп.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія: Чи справдилися ваші очікування від уроку?

2. Бесіда («Незакінчене речення»):

- Сьогодні ми повторили...
- Вивчили...
- Навчилися...
- Дізналися...
- Задумалися...

3. Оцінювання.

4. Вчитель: Сподіваюся, знайомство з нашою славетною землячкою переконало вас у тому, що будь-яка перешкода долається наполегливістю, силою волі, а в грізні роки війни і жінки проявляли чудеса героїзму, наближаючи Перемогу.

Домашнє завдання: §22, впр.197, творчим дітям – твір-мініатюра «Сміливим підкорюється небо».

8 клас

Урок № 10

Тема: Речення з відокремленими членами, пунктуація в них

Мета: - систематизувати та узагальнити знання учнів про відокремлені члени речення та розділові знаки при них; удосконалити вміння знаходити відокремлювані й уточнювальні члени в реченні, правильно інтонувати їх, доцільно вживати у мовленні; формувати вміння користуватися допоміжними джерелами, працювати в групі, презентувати результати діяльності;

- розвивати пам'ять, логічне мислення;
- сприяти вихованню поваги до героїв – воїнів Великої Вітчизняної війни і любові до народу.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни.
Е.Я. Сербинова.

Обладнання: портрет Е.Сербинової, учнівські презентації, картки, таблиця, зображення салюту.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань.

Форма проведення: урок-проект.

Форми і методи роботи: тестові завдання, інтерактивна гра «Салют перемоги», «Дерево емоцій», робота в групах, бесіда.

Випереджувальне домашнє завдання: презентації, таблиці, картки для інших груп, матеріал про Е.Сербинову.

Епіграф уроку:

*«Гідне лиш те життя,
Яке прожите заради інших людей»*

А. Ейнштейн

Характеристика проекту:

- За характером діяльності учнів: практично орієнтований.
- За змістом: однопредметний.
- За тривалістю: короткочасний.
- За метою: підсумковий.
- За кількістю учасників: груповий.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Не молися мовою чужою,
Бо, на колінах стоячи, умреш.

Д. Павличко

II. Актуалізація опорних знань.

Виконання тестових завдань:

1. Відокремленими називаються

А) члени речення, які відносяться до одного й того самого слова і виконують однакову синтаксичну роль;

Б) слова чи словосполучення, які виражають ставлення мовця до того, про що він повідомляє;

В) слова, що називають особу або предмет, до яких звертається мовець;

Г) другорядні члени речення, виділені для посилення їхнього змісту і значення.

2. Відокремлюються лише

- А) обставини;
- Б) підмети і присудки;
- В) означення;
- Г) другорядні члени речення.

3. Знайдіть речення з відокремленим неузгодженим означенням

- А) Над обрієм зводиться місяць круглолиций сяючий.
- Б) Народилося море широке з неосяжним морським обрієм.
- В) Наче зачарований велетень стояв ліс опушений білим інесем.
- Г) Сонце гаряче іскристе піднялося уже височенько.

4. У якому реченні поставлені правильно розділові знаки?

- А) Озеро, оточене кущами та вербами, було не широке, але довге.
- Б) Там над озером жовтіли тюльпани.
- В) Ліс був пустинний, весь у стежках вкритих снігом.
- Г) Один за другим злітають два метелики, над лугом.

5. Встановити відповідність між реченням і відокремленими членами.

- 1) Лісовий жайворонек, маленький, сіренький, піднімається у височінь.
- 2) Ліс, купаючись у ласкавому промінні ранкового сонця, зеленів віддалік.
- 3) Сніг, цілу ніч падаючий на землю, невпізнанно змінив навколишній світ.
- 4) Форкаючи, кінь трусив гривою.
- 5) Тут, крім яблук і груш, росли сливи та вишні.

А – відокремлене означення, виражене прикметником.

Б – відокремлена обставина, виражена дієприслівником.

В – відокремлена обставина, виражена дієприслівниковим зворотом.

Г - відокремлене означення, виражене дієприкметниковим зворотом.

Д – відокремлений додаток.

6. Зробити повний синтаксичний розбір речення.

Несміливо і в той же час задерикувато визирали з-під кущів проліски – перші весняні квіти.

Ключ: 1-г, 2-г, 3-б, 4-а, 5: 1-а, 2-в, 3-г, 4-б, 5-д.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Під час вивчення теми ви дізналися про відокремлені та уточнюючі члени речення, набули необхідних умінь і навичок. Метою сьогоденного уроку-проекту є систематизація і узагальнення вивченого. Такий напрям підсумовує великий етап нашої праці, дає можливість побачити власні досягнення і недоліки в освоєнні теми. Готуючись до уроку, ви працювали в трьох групах, тож представлятимете результат своєї діяльності. А матеріалом для практичних завдань ми обрали відомості про одну з наших славних землячок – ветерана Великої Вітчизняної війни Ельзу Яківну Сербинову.

Довідкове бюро: *Ельза Яківна Сербинова народилася в 1895 р. в Ризі. В 1936 р., отримавши диплом лікаря була направлена на роботу в с. Колонтаїв Краснокутського району Харківської області. Латишка за національністю, прекрасно володіла німецькою і французькою мовами. Коли розпочалась війна, за рішенням райкому партії була залишена для підпільної роботи. За мужність і героїзм нагороджена орденом Леніна, Червоної Зірки та багатьма медалями.*

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Робота над темою уроку. Захист проектів.

1. Учнівські повідомлення з використанням самостійно виготовлених таблиць, дібраних прикладів.

I група – «Відокремлені означення. Розділові знаки в реченнях з ними»

II група – «Відокремлені обставини. Уточнюючі члени речення. Розділові знаки в реченнях з ними»

III група – «Відокремлені прикладки та додатки. Розділові знаки в реченнях з ними».

2. Виконання практичних завдань. Групи обмінюються завданнями, дібраними з додаткових джерел про Е.Сербинову, і виконують їх.

I група

Замість крапок вставте відокремлені члени речення, підкресліть їх, поясніть вживання розділових знаків.

1. «Лікар Ельза»,, викликала захоплення у місцевих партизан.
2. Новина про винищення села, викликала бажання оглянути місце страти.
3. Їй показали урвище,
4. Багато скалічених тіл бачила вона на своєму шляху, але той жах, шокувало її.

Довідка: місиво людських тіл, смілива, винахідлива; шокуюча їх; наповнене напівживими тілами страчених

II група

Вказати відокремлені обставини та уточнювальні члени речення. Пояснити вживання розділових знаків.

Опустившись на мотузці в прірву, Ельза знайшла серед мертвих трьох ледь живих людей. Обережно піднявши, їх поклали на підводі. Коли ж сюди, на поверхню, підняли лікарку, всі обімліли: перед ними стояла посивіла, з посірілим обличчям стара жінка – так вразило Ельзу побачене. Губи її шепотіли: «Варвари! Звірі навіть на таке не здатні»

III група

В тексті знайти відокремлені прикладки та додатки. Пояснити вживання

розділових знаків.

В березні 1943 р. радянські війська звільнили багато населених пунктів, зокрема Колонтаїв. Та ненадовго, змушені були відступити. І в цей час знайшлися люди, родом місцеві, які видали Сербинову. Її негайно заарештували, піддали допитам і погрожували розстрілом, вимагаючи назвати, хто ще, крім неї, входить до організації. Все заперечуючи, вона добилася зустрічі з комендантом. І тут, на відміну від інших затриманих, повела себе досить агресивно, накинувшись зі звинуваченнями: «Я протестую! Як ви смієте мене, доньку німецького барона, катувати?! Негайно ж напишу скаргу фюреру!» Крім того, комендант знайшов багато фото німецьких солдатів і офіцерів з підписами «Нашій солдатській мамі» - «Доведеться вибачитися за помилку», - подумав він.

3. Взаємоперевірка. Учні перевіряють роботу груп за картками, які задалегідь підготували одні для одних і виконували їх вдома.

Картка для I групи

Знайти речення з відокремленим означенням. Виконати його синтаксичний розбір. Пояснити орфограми і пунктограми в тексті.

Е.Я.Сербинова була вірною дочкою своєї Батьківщини, її патріотом, народним месником. Про це свідчать багаточисельні листи солдат, врятованих нею. Недарма бійці називали її другою мамою.

Картка для II групи

Знайти речення з відокремленою обставиною. Виконати його синтаксичний розбір. Пояснити орфограми і пунктограми в тексті.

Ось рядки з листа бійця Шведова до мужньої лікарки: «Дорога Лізо Яківно, рятуючи нас, ви були на межі смертельної небезпеки. Заради нашого життя ви ризикували своїм. Спасибі вам! З Вашим образом в серці, за всі Ваші і наші муки я караю ворога».

Картка для III групи

Знайти речення з відокремленим додатком. Виконати його синтаксичний розбір. Пояснити орфограми і пунктограми в тексті.

У 1947 р. в Полтаві під час судового процесу командир танкової дивізії «Мертва голова», на ім'я Гельмут фон Беккер, категорично заперечував факти своїх злочинів і масових розстрілів мирних жителів. Запрошена лікар Е.Я.Сербинова повідомила суду додаткові факти про звірства цього головоріза і його підлеглих на території Харківської області. Гітлерівські нелюди отримали сповна.

4. Захист творчих завдань. Учні кожної з груп вдома склали творчі мініатюри, використовуючи подані словосполучення як відокремлені члени речення.

I група - назва «Священна війна». Словосполучення: дізнавшись про початок війни, об'єднані почуттям ненависті до ворога, гаряче вірячи, сміливі та мужні, нещадно знищуючи, наближаючи День Перемоги.

II група – «Спогади ветерана» : причаївшись, освітлюючи блідим світлом прифронтову смугу, тяжко поранений в цьому бою, розповівши про давно минулі події, крім ордена Червоної Зірки.

III група – «Ми будемо завжди пам'ятати»: зарослі травною і квітами, пам'ятаючи про страшні рани війни, бажаючи миру, відстоюючи мир на рідній землі, прагнучі зберегти силу і міць рідної держави.

5. Виразне читання творчих завдань, аналіз введених у контекст відокремлених членів речення.
6. Інтерактивна вправа «Салют Перемоги» (на плакаті – зображення феєрверку з прикріпленими зірками). Представники від груп знімають зірку і виконують записане на ній завдання. Бажаючих може бути не по одному від групи, бо кожне правильно виконане завдання додає «бонус» групі.

Завдання: Знайти відокремлені члени, скласти речення, зробити синтаксичний розбір чи відповісти на теоретичне питання.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія. Створити «Дерево емоцій», давши відповідь на питання:

- Чи справдилися ваші очікування від уроку?
- Чи задоволені ви результатами своєї роботи?
- Яким чином нам вдалося досягти мети? Які завдання виконували для досягнення успіху?
- Якою спільною темою об'єднано мовний матеріал?
- Складіть асоціативне гроно до слів «Ельза Сербінова».
- Як збагатився ваш особистісний досвід творчої роботи?
- Чи сприяв цьому метод проектів, застосований на уроці?
- Що хочете побажати собі, групі, вчителю?
- Над чим ще варто попрацювати?

2. Оцінювання.

Підсумкове слово вчителя: Я задоволена, що, застосувавши метод проектів у нашій діяльності, ви тісно співпрацювали у групах, займалися пошуковою і дослідницькою роботою, використали не лише підручник, а й додаткову літературу, виконували практичні завдання і творчо працювали. А мужня і смілива наша землячка, ветеран Великої Вітчизняної війни Е.Я.Сербінова, сподіваюся, буде жити у ваших серцях, бо саме тисячі таких, як вона, скромних бійців тилу, наближали День Перемоги.

Домашнє завдання: підготуватися до контрольної роботи, повторити теоретичний матеріал підручника. Виконати за бажанням будь-яку вправу теми (з запасу).

9 клас

Урок № 11

Тема: РМ Види мовленнєвої діяльності. Різновиди аудіювання та читання. Навчальне аудіювання. Навчальне читання мовчки

- Мета:** - повторити відомості про види мовленнєвої діяльності, дати уявлення про аудіювання і читання, формувати вміння слухати розуміти та читати мовчки, з'ясувати рівень сформованості зазначених комунікативних умінь;
- розвивати увагу, слухову і зорову пам'ять, логічне мислення, збагачувати й уточнювати словниковий запас учнів;
 - виховувати почуття любові до рідного краю, повагу до ветеранів війни, гордість за мужній український народ.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни.
Анатолій Олександрович Соколов.

Обладнання: фото А.Соколова, тексти для аудіювання і читання мовчки, таблиця, підручник.

Тип уроку: урок розвитку мовлення.

Форми і методи роботи: тестові завдання, бесіда.

Епіграф уроку:

*«Йдуть вони, прозорі та легкі,
Йдуть вони незримими рядами,
Щоб і нині, і в прийдешні дні
В пам'яті залишитися з нами.»*

Л. Грамма

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент. Девіз класу:

Вона – людська совість, душевна окраса
І ніжність, сповита в сіянні святім.

В. Вихрущ

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: 70 років минуло з того вікопомного Дня Перемоги, та в кожній родині з покоління в покоління передається пам'ять про тих, хто навіки залишився на полі бою, хто пережив важкі повоєнні роки. Ця пам'ять житиме вічно. Ми не маємо права забути подвиг наших дідів і прадідів, завдяки яким мир прийшов на нашу землю в переможному 45 році.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку? Епіграф уроку.

IV. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Опрацювання таблиці «Види мовленнєвої діяльності».
2. Розповідь учителя за планом:
 - Продуктивні і рецептивні види мовленнєвої діяльності.
 - Складові рецептивної діяльності.
 - Особливості аудіювання.
 - Різновиди аудіювання (глобальне, або ознайомлювальне, докладне, критичне)
3. Проведення навчального аудіювання. Читання тексту.

З осколком під серцем

Анатолій Соколов ще юнаком дізнався, яка вона, війна. 91-річний ветеран з болем у серці сьогодні спостерігає за подіями в Україні. Йому, звичайно, хочеться, щоб держава була мирною і єдиною. Чи міг колись він подумати, що в мирний час на рідній землі проливатиметься кров, брати-народи ставатимуть недругами, а воля і незалежність вашої держави, яку боронив зі зброєю в руках, опиняться під загрозою?! Кавалер орденів Слави III ступеня та Вітчизняної війни III ступеня згадує жахи Другої світової, бажаючи своїй Батьківщині тільки добра і миру.

До лав Червоної Армії вступив, ще не маючи 18 років, добровольцем у 1941. До цього юнак уже встиг 4 роки пропрацювати на заводі ФЕД. За прискореною програмою пройшов військові навчання. І в 1942 р. його направили до Ташкента, а звідти - до Підмосков'я, в 16 армію, в окрему ескадрилью. Анатолій здійснив кілька десятків польотів над брянськими лісами як бортмеханік і бортстрілець. Згадує, як скидали партизанам продукти та зброю. Останній раз літав у березні 1942, потім потрапив під зенітний обстріл фашистів, які підбили літак. Самого А.Соколова було поранено в стегно. Більше місяця пролежав у польовому шпиталі, і після цього його направили до 11 окремої мотострілецької бригади Західного фронту. Не раз доводилося ставати й до рукопашного бою з фашистами. Ветеран згадує, як усю руку порізав кинджалом, що був на кінчику німецької гвинтівки. Руку тоді швидко забинтували, і знову в бій – головне, що вказівний палець працював і можна було натискати на курок.

- Тоді було ніколи хворіти, страждати і плакати, - каже Анатолій Олександрович.

І знову бої. В одному з них загинув командир взводу і довелося командувати Соколову, але не довго. Після великого вибуху знепритомнів. Коли отямився, побачив, що вся права нога у крові, чобіт розірваний. Як з'ясувалося згодом, один осколок потрапив під серце. З ним ветеран живе й досі. Побачивши, що поруч немає гвинтівки, воїн взяв одну біля загиблого солдата, перезарядив її, адже втрата зброї на війні – це все одно, що розстріл. І лише тоді почав кликати на допомогу. Врятували. Після цього – польовий госпіталь, потім прифронтовий, потім в Підмосков'ї, і врешті – в Барнаулі, де

пролежав 8 місяців, 3 з них зовсім не ворушився – лікарі боялися, що осколок піде в серце. Та, не здаючись, поступово почав сидіти, ходити, спускався на милицях на перший поверх, щоб пограти в більярд. Після виписки ще деякий час довелося бути в Барнаулі: відкрилася рана на нозі. Земляк, райвоєнком Мишков, відправив у Новосибірськ до хороших харківських хірургів. Знову чистили ногу, виймали осколки. Дехто пропонував відрізати стопу, але юнак не дався.

Після звільнення Харкова той самий Мишков допоміг Анатолію доїхати додому – придбав квиток і знайшов гроші на дорогу. І в лютому 1944 р. Соколов повернувся в Харків. Випадково натрапив на оголошення про набір учнів у трирічну юридичну школу. Все своє подальше життя присвятив роботі в органах прокуратури, а вийшовши на пенсію, очолював республіканські юридичні курси підвищення кваліфікації Міністерства юстиції СРСР, де удосконалювали свої знання судді, нотаріуси, юрисконсульти тощо, згодом – раду ветеранів Великої Вітчизняної війни та праці органів прокуратури Харківської області. А.О.Соколова відзначено почесним знаком Харківської облради «Слобожанська слава» та численними нагородами за роботу в прокуратурі. Уже близько 10 років його ім'я носить вулиця дачного селища Петросівка, що під Харковом, на якій дача і самого ветерана. Тут зустріне він і 70-у весну Великої Перемоги.

На кожне запитання вибрати правильну відповідь:

1. Що найбільше турбує ветерана війни А.О. Соколова?
 - а) проблеми зі здоров'ям;
 - б) доля рідної держави;
 - в) видавнича діяльність.

2. У 1941 р. А. Соколов був...
 - а) працівником заводу ФЕД;
 - б) випускником школи;
 - в) шахтарем.

3. До березня 1942 юнак був
 - а) піхотинцем;
 - б) танкістом;
 - в) льотчиком.

4. Після лікування він був направлений до мотострілецької бригади
 - а) Західного фронту;
 - б) Українського фронту;
 - в) Південного фронту.

5. Під час командування взводом Анатолій був поранений
 - а) в голову і руку;
 - б) в ногу і біля серця;
 - в) в ноги.

6. Чому боєць перш за все подбав, щоб у руках була гвинтівка?

- а) втрата зброї – все одно, що розстріл;
- б) боявся нового наступу ворогів;
- в) з нею почувався впевнено.

7. Більше 8 місяців Соколов лікувався

- а) в Москві;
- б) у Прифронтовому госпіталі;
- в) у Барнаулі.

8. Ветеран згадує з вдячністю

- а) капітана Ларіонова;
- б) райвоенкома Мишкова;
- в) хірурга Копилову.

9. В мирний час Анатолій Олександрович працював

- а) на залізній дорозі;
- б) в органах прокуратури;
- в) на будівництві.

10. За героїзм в роки війни Соколов нагороджений

- а) орденами Слави та Вітчизняної війни III ступеня;
- б) орденом Червоного Прапора;
- в) Зіркою Героя.

11. Наш земляк нині мешкає

- а) у селищі Буди ;
- б) в м. Красноград;
- в) в с. Петросівка.

12. Що найбільше нагадує ветерану про війну?

- а) милиці та палиця;
- б) осколок під серцем;
- в) опіки від вибуху на тілі.

Ключ: б.а.в.а.б.а.в.б.б.а.в.б.

4. Відповіді вчителя на запитання учнів після виконання тестових завдань.

5. Розповідь вчителя про види читання (ознайомлювальне, вивчальне, вибіркове).

6. Проведення навчального читання мовчки.

Роки ворожої окупації в Зачепилівському районі

Розташований на крайньому південному заході Харківської області, всього за якихось півсотні кілометрів (по прямій) від Дніпра, цього надзвичайно важливого водного рубежу, Зачепилівський район восени 1941 року опинився, як і сусідній, Красноградський, на самому вістрі потужного удару, що його завдала радянській обороні група німецько-фашистських армій «Зюйд» з метою за будь-яку ціну захопити до настання морозів Харків і переможним маршем увійти в індустріальний вугільний Донбас.

За кілька днів до свого приходу фашисти піддали районний центр і залізничну станцію Зачепилівка інтенсивному бомбардуванню та артилерійському обстрілові. З'явилися перші жертви бойових дій, рахунок яких день у день зростав.

Передові німецькі частини окупували Зачепилівку через сімнадцять днів після вторгнення в Красноград - 7 жовтня 1941 року. Настала довга ніч терору, знущань, облав, масових розстрілів і полювання на людей.

Протягом 712 днів і ночей на Зачепилівщині панував лютий молох насильницької смерті і страждань. За два роки окупації гітлерівці завдали районів значних збитків. Вони зруйнували дощенту виробничі споруди колгоспів, МТС, відібрали у населення хліб, худобу, птицю, пограбували й спалили склади та магазини, знищили вокзал, інші об'єкти, перетворили на згарища школу, лікарню, сотні хат колгоспників, розстріляли, замордували і повісили багато людей.

Треба зазначити, що в Зачепилівському районі, одному з найменших в області за площею та числом жителів, партизанський рух набув досить значних масштабів. І в нестерпних умовах кривавого терору чимало людей допомагали партизанам та підпільникам. Протягом року комсомолец Михайло Ковтуненко зібрав чимало зброї, залишеної у місцях боїв та вздовж шляхів, якими рухалися війська, і передав її партизанському загоні. Юнак також регулярно постачав народним месникам продовольство. Восени 1942-го фашисти вистежили і заарештували Михайла. Вирок не забарився: за сприяння народним месникам М. Ковтуненка вирішили прилюдно повісити на центральній площі Зачепилівки... Щоб залякати населення, окупанти зігнали до місця страти жителів не тільки районного центру, але й навколишніх сіл. Нелюди погубили патріота на очах у матері та молодшого брата.

Та це не залякало молодих борців-антифашистів. За прикладом Михайла Ковтуненка постачала партизанам зброю, боєприпаси, одяг і харчі комсомольсько-молодіжна група, до складу якої входили Б. Г. Костенко, П. А. Субачов, П. П. Орлова, І. Т. Корнеєв, О. М. Кизима та Ф. Й. Поздняков.

Ще у липні 1941 року на Зачепилівщині було створено винищувальний батальйон із 150 чоловік, перед яким стояло завдання боротися з ворожими диверсантами. Його командиром призначили начальника районної міліції А. К. Єрмолича. Пізніше за завданням Харківського обкому КП(б)У він залишився для організації підпільної роботи в тилу ворога. З такою ж метою перейшли на нелегальне становище секретар райкому партії В. К. Вовченко, партизани часів громадянської війни М. В. Тютюнник, Г. М. Пилипенко, А. С. Товстий, В. І. Литус і П. А. Галій.

Зачепилівці організували партизанський загін у складі двох бойових груп: одна базувалася в Залінійному, друга - в районному центрі. Командиром першої став П. Ю. Коркиш, який до війни працював головою Залінійнівської сільської ради, комісаром було призначено місцевого вчителя М. В. Амеліна. Іншою групою командував К. М. Запорожець. Всього тут налічувалося сімнадцять бійців: то були селяни, робітники, працівники радянських органів.

19 вересня 1941 року обидва підрозділи загону об'єдналися і перебазувалися в ізюмські ліси. Більшість народних месників потім влилися в ряди Червоної Армії, а решта увійшли до складу Кегичівського загону № 6, яким командував К. І. Баклагін. Партизани нападали на окремі підрозділи фашистів, порушували лінії зв'язку, мінували дороги і мости, постійно вели розвідку і передавали радянським воїнам цінні дані.

У квітні 1942-го вісімнадцять бійців під керівництвом К. І. Баклагіна та М. В. Амеліна прибули в район с. Залінійне. Тут їм належало здійснити розвідку боєм. Однак зрадники виказали групу ворогові. У нерівному бою загинули одинадцятьох партизанів, серед них і комісар М. В. Амелін. У братській могилі Залінійного поховані зачепилівці Х. О. Гадяцький та його син Л. Х. Гадяцький, В. Т. Чурсінов, М. М. Лактіонов, Ф. С. Лук'янчиков.

Група з п'ятьох чоловік - К. М. Запорожець, М. В. Тютюнник, Ф. В. Рибалко, М. В. Петренко та Г. В. Удовиченко - мала прикривати бійців М. В. Амеліна, однак поліцаї їх виявили і обстріляли. Партизани почали відхід, але Тютюнник, Петренко та Удовиченко були схоплені в с. Миколаївка й закатовані.

Фашисти застосовували спалювання тих сіл, де підтримували народних месників. Часто під цим приводом піддавалися репресіям і широкі верстви мирного населення. Були вщент зруйновані Бердянка, Жовтневе, Зіньківщина, Копанки. За допомогу партизанам і підпільникам гітлерівці замордували й розстріляли 79 мешканців села Рунівщина. Серед жертв - чимало дітей...

А у Миколаївці люди радо зустріли червоноармійців: нагодували їх, дали перепочити. Після відступу нашої частини фашисти, вдершись в село, спалили п'ятнадцять хат. В одній із них вороги виявили поранених радянських воїнів і застрелили їх на місці. Вбили й господарів - чоловіка і жінку похилого віку - та їхнього восьмирічного онука.

Фашистські посіпаки ретельно винюхували, де можуть переховуватися учасники партизанського руху й підпільники, тож куди завдавати удари, вбивці знали. Таким чином у 1942 році фашистам вдалося виявити і розправитися в селі Залінійному з тринадцятьма партизанами. У Займанці окупанти заарештували п'ятьох комуністів і вивезли невідомо куди. Не повернулися додому і двадцятьох партійців, схоплених в селі Леб'яже. А в Старому Мажаровому поліцаї посадили в холодну одинадцятьох чоловік. Усі вони стали жертвами терору.

Але, незважаючи ні на які погрози й розправи, боротьба з ненависним ворогом тривала. Важко переоцінити вклад у неї патріотів із с. Семенівка - місцевого фельдшера Івана Андрійовича Жернокльова та його дружини Поліни Іванівни, які у своїй квартирі переховували і лікували поранених радянських воїнів. За це по війні вони були удостоєні урядових нагород. Багатьох поранених червоноармійців врятував від смерті і лікар В. Н. Прасько.

Серед безповоротних людських втрат, що їх зазнав Зачепилівський район за два роки окупації, треба назвати й десятки жертв з числа невірників-каторжан, захоплених під час облав і відправлених. На примусову працю до фашистського рейху. Відомий український радянський поет, зачепилівець

Леонід Первомайський написав свого часу поему «З Німеччини в Чернеччину», що вражає гостротою почуттів, невсипним болем за долі тих, кому не з своєї волі довелося прийняти тавро «остарбайтер» і згубити юні роки, здоров'я й молоді сили у виснажливій, тяжкій, нескінченній роботі на ненависних, бундючних, позбавлених нормальних людських якостей представників «вищої арійської раси». Героїні поеми все ж поталанило діждатися омріяного визволення. Вона повертається додому, в рідне село Чернеччину (так, між іншим, раніше називалася нинішня зачепилівська Чернещина), і сама не вірить, що скінчилися страждання, що далеко залишився похмурий, знавіснілий, чужий край:

Німеччина, Німеччина,-
То жом, то бруква печена...

За цим почалися облави та примусове вивезення юнаків і дівчат до рейху. Ось кілька цифр з довгого зачепилівського списку силоміць депортованих: Абазівська сільрада - 31 люди-на, с. Бердянка - 55, с. Олександрівка - 82, с. Залінійне - 109, смт Зачепилівка - 88, с. Нове Мажарове - 103, с. Займанка - 22... Особливо відчутно постраждало Нове Мажарове, де на той час нараховувалася лише 151 домівка: виходить, що майже з кожної сім'ї забрали в неволю сина чи доньку.

На кожне запитання вибрати правильну відповідь:

1. Чому Зачепилівський район опинився на самому вістрі могутнього ворожого удару?

- а) бо тут розташовані великі промислові об'єкти ;
- б) район знаходився близько Дніпра і відкривав доступ до вугільного індустриального Донбасу;
- в) тут були значні родовища корисних копалин.

2. Коли почалася окупація району фашистами?

- а) 7 жовтня 1941 р;
- б) 19 вересня 1941 р.;
- в) 5 січня 1942 р.

3. Що корисного в боротьбі з окупантами зробив М.Ковтуненко?

- а) передавав зброю, продовольство партизанам;
- б) був секретарем підпільного комітету комсомолу;
- в) доставив у партизанський загін язика.

4. 3 липня 1941 р. на Зачепилівщині діяв винищувальний батальйон під командуванням

- а) секретаря райкому партії Вовченка;
- б) партизана громадянської війни Галія;
- в) начальника міліції Єрмолича.

5. Партизанський загін, утворений зачепилівцями, налічував...

- а) 17 чол.;
- б) 24 чол.;

в) 10 чол.

6. Бій загону К.І. Баклагіна та М. Амеліна з фашистами відбувся на території нашого району

- а) в травні 1942 р. біля Зіньківщини;
- б) в квітні 1943 біля Дудівки;
- в) в квітні 1942 біля Залінійного.

7. За допомогу партизанам замордовано і розстріляно 79 мешканців села

- а) Бердянка;
- б) Рунівщина;
- в) Устимівка.

8. Великий подвиг по врятуванню поранених бійців в роки війни здійснив

- а) фельдшер І.А. Жернокльов;
- б) лікар О.Б. Курилько;
- в) сільський староста А.Г. Запорожець.

9. Тяжку долю оstarбайтерів з нашої Зачепилівщини змалював у поемі «З Німеччини в Чернеччину»

- а) О. Донченко;
- б) Л. Первомайський;
- в) М. Рудь.

10. Найбільше жителів на примусові роботи було забрано з

- а) с. Олександрівка;
- б) с. Займанка;
- в) с. Нове Мажарове.

11. Окупація нашого району тривала

- а) 563 дні;
- б) 712 днів;
- в) 780 днів.

12. Основна думка прочитаного тексту

а) Незважаючи на тяжкі умови окупації, жителі нашого району боролися з ворогом;

- б) у війну загинуло багато наших земляків;
- в) війна – це велике лихо.

Ключ: б.а.а.в.а.в.б.а.б.в.б.а.

IV. Підсумок уроку.

1. Бесіда:

- Які види мовленнєвої діяльності ми знаємо?
- В чому відмінність між аудіюванням і слуханням?
- Які різновиди має аудіювання? Читання?

2. Рефлексія:

- Чи справдилися ваші очікування від уроку?
- Що цікавого дізналися сьогодні?
- До якого висновку прийшли?

3. Вчитель: Я рада, що сьогодні на уроці в результаті опрацювання запропонованих текстів ви прийшли до висновку, що війна – це велике зло, з яким треба боротися, що наш народ показав себе мужнім і незламним у роки лихоліття, що ветеранів треба шанувати і гордитися своїми земляками. Будьте ж гідні називатися нащадками тих, хто зі зброєю в руках захищав рідну землю.

Домашнє завдання: повідомлення (усне або схематичне) про види мовленнєвої діяльності.

9 клас

Урок № 12

Тема: Основні види підрядних речень. Означальні, з'ясувальні, обставинні речення

- Мета:** - дати поняття про основні види підрядних речень, формувати вміння розрізняти означальні, з'ясувальні, обставинні підрядні частини, ставити до них питання від головної частини, креслити схеми СПР;
- розвивати навички правильного інтонування СПР, удосконалювати пунктуаційну грамотність, розвивати увагу, логічне мислення;
 - виховувати повагу до жінки, особливо до жінки-учасниці війни.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Варвара Ульянова.

Обладнання: портрет В.Ульянової, підручник, картки.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форми і методи роботи: бесіда, робота в групах і парах.

Епіграф уроку:

*«Тільки тим дана перемога,
Хто й у болі сміється зміг»*

О.Теліга

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент. Девіз класу:

Коли забув ти рідну мову,
Яка б та мова не була,
Ти втратив корінь і основу,
Ти обчухрав себе дотла.

Д. Білоус

II. Актуалізація опорних знань.

1. Робота біля дошки:

Записати речення, підкреслити граматичні основи. Вказати ССР і СПР, накреслити схеми двох речень.

Віроломний напад фашистської Німеччини на нашу країну викликав гнів людей, і всі вони піднялися на захист Батьківщини. На фронтах Великої Вітчизняної пішли і наші земляки, бо вели їх любов до рідної землі, бажання очистити її від загарбників. Багато з них не повернулися додому, загинули за щастя своїх співвітчизників, дітей. Сотні тисяч наших земляків нагороджені орденами і медалями, а найбільш відважні 230 харків'ян удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

2. Бесіда:

- Чим СПР відрізняється від ССР?
- Яке речення називається СПР?
- Як встановлюється смисловий зв'язок між головною і підрядною частиною?
- Якими сполучниками поєднуються частини СПР?
- Які розділові знаки ставляться між частинами СПР?

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: Незабаром ми відзначатимемо 70-річницю Великої Перемоги над фашистами. Тож не повинні забувати імена тих, хто зі зброєю в руках наближав цю перемогу. Особливо якщо це – наші земляки. Тож і хочеться мені сьогодні під час вивчення нового матеріалу розповісти про дивовижну жінку, Заслуженого Лікаря України, заступника головного лікаря Миргородського курорту Варвару Гордіївну Ульянову. На Полтавщині її свято шанували, вважали живою легендою, овіяною героїзмом, прикладом подвижницького служіння людям. Тож і ми маємо знати про неї.

IV. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

V. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Робота з підручником §13 . Опрацювання теоретичного матеріалу.

2. Прочитати, визначити види підрядних речень у СПР.

В 1918 р. в родині одного з найобездоленіших бідняків села Перша Педашка Гордія Хукало народилася Варя. Підросла непосидюча, зацікавлена, тямуща, тож після семирічки легко вступила до Красноградського медичного технікуму. Закінчила, на подив усім, з відзнакою і найкращими характеристиками, бо була і спортсменкою, і комсомолкою, і редактором студентської газети. Дівчини на все вистачало, гаряча снага так і кипіла в крові. Коли вона, ледь отримавши диплом про фельдшерську спеціальну освіту, стала студенткою Першого Харківського медичного інституту, це ні для кого не було несподіванкою. Хто, як не Варвара Хукало, здатна підкорювати одну мету за іншою?! Якщо й відволікалася від лекцій, конспектів, лабораторних,

лікувальної практики, то на участь у спортивній секції «Ворошиловський стрілець». Багатьох дивувала влучністю, володінням та знанням зброї, наче знала: у житті їй і це згодиться.

Словникова робота: снага.

3. Виписати СПР, прочитати, правильно інтонуючи, вказати підрядні з'ясувальні, обставинні, означальні.

Смертельною пожежею спалахнув 1941 р. Диплом молодий лікар отримувала під вибухи бомб і снарядів, бо фашисти були вже під стінами Харкова. Рішення приймалися за законами військового часу, тому довелося супроводжувати відступаючі на Схід війська – до переправ Дону, до Сталінграда. Боліли розтерті до крові ноги, боліла душа: «Відступаємо...» Наприкінці 1941 В.Хукало попросилася на фронт і була мобілізована в діючі частини 685 стрілецького полку 193 стрілецької дивізії 62 армії Сталінградського фронту. Коли фашисти дісталися міста, припечатали медпункт до берега Волги, здавалося, що переповнений пораненими госпіталь ось-ось буде розчавлений ними. Доводилось і відстрілюватися, і витягати поранених з-під куль, і надавати першу медичну допомогу, а часом навіть їжу добувати у короткі хвилини перепочинку поміж смертей і вогню. Коли до передової не могла пробитися польова кухня, як вужі, сповзали вони з урвища до мілководдя, збирали оглушений вибухами рибний дріб'язок і кілька діб підтримували поранених та бійців.

4. Робота в групах. Знайти в текстах СПР, підкреслити граматичні основи. Накреслити схеми речень, поставити питання від головної частини до підрядної. Прочитати, правильно інтонуючи.

I група : То була найважча смуга життя лікаря Варі – так звали її бійці, бо доводилося на передовій, у підвалах, землянках, на випалених шматках землі організовувати медичне обслуговування бійців, боротися за їх життя, за їх повернення у стрій. У боях під Сталінградом вона одержала перше військове звання – лейтенанта медичної служби і була призначена командиром санітарної роти. А невдовзі за мужність і вміле керівництво своїм підрозділом в бою на річці Цариця отримала першу нагороду, якою стала медаль «За бойові заслуги».

Додаткове завдання: фонетична транскрипція слова *повернення*, фонетичний розбір слова *Цариця*.

II група: Загальновідомо, які жорстокі бої тривали в Сталінграді, які втрати терпіли війська. Кров лилася рікою. Кілометри бинтів пройшли крізь руки лікарів, медсестер, санітарів, тисячі смертей – крізь їх серця. Варвара Гордіївна була серед тих, хто рятував безцінні життя воїнів. Коли ж у 62 армії під командуванням легендарного генерала Василя Чуйкова виникла потреба організувати медичний батальйон, командиром його було призначено безстрашну, талановиту, вже старшого лейтенанта В.Хукало. У Сталінградському меморіалі і досі зберігаються пам'ятні слова про те, що В.Хукало за три доби найзапекліших боїв надала допомогу 215 пораненим.

Додаткове завдання: морфологічний розбір слова *меморіал*, пояснити орфограми в прикметнику *найзапекліший*.

III група: Санітарний батальйон нашої співвітчизниці пройшов з боями дорогами Білорусії, Польщі, Німеччини. Вже на німецькій землі лікарю В.Хукало випало ще й облаштовувати та відкривати стаціонарний госпіталь під № 3254 для лікування місцевих громадян. Його начальником вона працювала до лютого 1946 р. Капітан медичної служби В.Ульянова демобілізувалась у 1949 р. з двома орденами Вітчизняної війни, орденом Червоної Зірки і найбільш дорогою нагородою – орденом Богдана Хмельницького. Після повернення до мирної праці вона працювала завідувачкою відділенням у Краснограді, в Ялті, головним лікарем санаторію в Ізмаїлі. 33 роки свого медичного досвіду віддала становленню загальновідомого курорту, який знаходиться в Миргороді.

Додаткове завдання: морфологічний розбір слова *співвітчизниця*. Пояснити орфограму в слові *батальйон*.

5. Виступи спікерів груп.

6. Робота в парах. Творче конструювання. Скласти і записати СПР заданого типу (з підрядним з'ясувальним, означальним чи обставинним) згідно культурологічної теми уроку. Читання речень. Скласти схеми 2 речень.

VI. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда.

2. Рефлексія. Чи справдилися ваші очікування щодо сьогоднішнього уроку?

3. Оцінювання. Подяка учням за співпрацю.

Домашнє завдання: §13, впр.140.

10 клас Урок № 13

Тема: Основні орфограми у коренях слів

Мета: - повторити основні орфограми у коренях слів; закріпити навички правопису голосних і приголосних у коренях слів;

- розвивати творчі здібності, навички самостійної роботи, прагнення до саморозвитку, самоконтролю;

- виховувати почуття патріотизму, поваги до ветеранів війни, гордості за своїх земляків.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Василь Бурмака.

Обладнання: портрет В.Бурмаки, картки, таблиця.

Тип уроку: урок поглиблення знань, умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Незакінчене речення», робота в парах, бесіда, «Мозковий штурм».

Епіграф уроку:

*«Любов к Отчизні де героїть,
Там сила вража не устоїть,
Там груди сильніша од гармат. »
І. Котляревський*

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент . Девіз класу:

Коли мовиш, як належить –
Слово чисте, мов роса.
І від тебе теж залежить
Мови рідної краса.

Д. Білоус

II. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель: На подив усім тримається наш земляк Герой Радянського Союзу, Почесний громадянин міст Запоріжжя та Дніпропетровська Василь Антонович Бурмака. Цього року йому виповнюється 97 років, а він ще й досі повен оптимізму, доброго настрою. Сьогодні він – гість нашого уроку. Матеріал про нього допоможе виконати ряд вправ.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

Бесіда («Мозковий штурм»):

Назвіть значущі частини слова, наведіть приклади.

Яка значуща частина слова називається коренем? Наведіть приклади спільнокореневих слів.

Які основні орфограми українського правопису пов'язані з коренем?

Чим відрізняються поняття орфограма і правопис?

Заповнити таблицю. Зазначити відсутні елементи відповідно до запропонованого стовпчика з пропусками.

№ з.п.	Орфограма українського правопису	Приклади
1.	Правопис ненаголошених голосних	Великий, тримати, апельсин
2.		М'який, любов'ю, бюджет, пів'яблука
3.	Правопис м'якого знака	
4.		Предобрий, придорожній, розбити, скотити, зжати, віддати
5.	Правопис суфіксів	
6.	Чергування голосних і приголосних	
7.	Подвоєння букв	
8.	Спрощення	
9.		Сорокатисячний, жовто-синій
10.		Без ліку, до побачення, по-козацькому, вгору, пліч-о-пліч.

11.		З–над, казна-як, не побачила, коли б то, іди-бо.
12.	Вживання великої букви	
13.		Мексика, горизонт, попури, генетика, Ньютон
14.	Перенос слів	
15.		Гава, ґрунт, газда, гринджоли, дзиґа.
16.	Не з різними частинами мови	
17.	Завжди разом	
18.	Завжди окремо	
19.		Вийди-но, зелено-зелено, прийшов-таки, ось-ось
20.	Винятки з правил	

1. Прочитайте слова. За яким принципом правопису коренів вони згруповані? Узагальніть правила про написання в коренях голосних та приголосних.

А) первинний, зупинятися; минулий, кишень; восени-осінь, кінь-коня, водити-вести, сідати-садити, сидіти; чистий, щит, шість.

Б) кінчик, пісня; батько, близько; ріг-ріжки, око- в оці; шістнадцять, кістлявий, щастя-щасливий; тінню, юннат, оббити; матір'ю, пір'я, боротьба, футбол.

V. Закріплення та вдосконалення орфографічних навичок.

1. Пояснити виділені орфограми, класифікувати їх, навести власні приклади на дане правило.

На родючих Зачепилівських землях зросло не одне покоління славних захисників Батьківщини. Василь Бурмака – один з них, народився і виріс в с.Новому Мажаровому. З Балашівської школи льотчиків розпочинав свою славу біографію. Перший навчальний політ здійснив на розвідувальному літаку РБ, закінчував війну на повітряному «танкові» ІЛ-2. Курська дуга, звільнення Харківщини, битва за Київ та бої на Сандомирському плацдармі, гарячі дні при взятті Бухареста, Будапешта, Відня, звільнення Чехословаччини – ось етапи великого бойового шляху Бурмаки. Здійснив 130 успішних вильотів, завдаючи нищівних ударів по ворожих силах супротивника. Воював у складі 5-го штурмового авіаційного корпусу, яким командував відомий полярний льотчик Герой Радянського Союзу Микола Каманін. За один день Василь Антонович здійснював по 4-5 вильотів. У найгарячіші точки командування направляло саме неперевершеного майстра бомбометання.

2. Знайти і пояснити орфограми в коренях слів. Виписати слова з чергуванням голосних і приголосних звуків.

Син селянина, Василь після закінчення школи працював слюсарем Нижньодніпропетровського заводу. В 1938 р. був призваний до лав армії. Всю війну був льотчиком 809 штурмового авіаційного полку 264 авіадивізії 5 штурмового авіа корпусу 5 повітряної армії другого Українського фронту. За сміливість, мужність і відвагу капітану Бурмаці присвоєно звання Героя

Радянського Союзу. У 1952 р. він закінчив Краснодарську вищу офіцерську авіаційну школу штурманів ВПС, а в 1954 р. – 10 класів. У 1959 р. майор пішов у запас. Працював на електроремонтному заводі в Запоріжжі. Нагороджений орденами Леніна, Червоного Прапора, трьома Вітчизняної війни I ступеня, двома Червоної Зірки, медалями.

3. Вставити пропущені букви, пояснити правопис слів. Поставити наголос. Бл..скати, хв...люватися, скр..піти, заст...лати, заст...ляти, р..зультат, в...л..чати, к..жух, мат..мат..ка, зап..тання, защ..міло, д..сц..пліна, розв..вати, страт..гічний.

2. Перекласти слова українською мовою, ввести їх до словосполучень чи речень, порівняти вимову і написання груп приголосних в коренях слів двох споріднених мов.

Поздний, ненавистный, контрастный, целостный, гигантский, буреветник, честность, сердце, проездной, доблестный, участник.

Примітка: націлювати на створення словосполучень чи речень згідно теми уроку.

3. Скласти 3-4 речення зі словами, в яких відбувається спрощення приголосних.

Вчитель: До речі, таким же мужнім та сміливим був і старший брат Василя Антоновича – Федір Антонович. 26-річним він брав участь у боях в небі Фінляндії, отримавши свій перший орден Червоного Прапора. За штурвалом пікіруючого бомбардувальника П-2 творив справжні чудеса найвищого пілотажу. Починав війну командиром ланки, а закінчив у званні підполковника на посаді заступника командира полку. Здійснив більше 150 бойових вильотів на бомбардування. Ф. Бурмака неодноразово доводив, що він один з найкращих професіоналів своєї справи. Хоча було всього: 7 разів його підбивали, неодноразово горів у літаку, стрибав з парашутом. Має багато нагород: 4 (!) ордени Бойового Червоного Прапора, ордени Олександра Невського, Червоної Зірки та інші. І дожив він до 100 років! Тож і справді, богатирів і тілом, і душею дарує Україні Зачепилівщина.

4. Робота в парах. Виконання завдань дидактичного матеріалу.

5. Виконання тестових завдань.

1. В якому рядку допущено орфографічну помилку?

- а) Східноєвропейський, з давніх-давен, до речі;
- б) будь ласка, по нашому, ад'ютант;
- в) неспроста, неказаний, суспільно корисний.
- г) як-не-як, черв'як, верб'я, марокканський.

2. У якому рядку всі слова пишуться з великої літери (тобто написані вірно)?

- а) Галілей, Палестина, Русалка
- б) Фур'є, Австрія, Дюма
- в) Міссісіпі, Чикаго, Дніпропетровський
- г) Суец, Лессінг, Місто.

3. Вкажіть рядок, де подвоєння не потрібне.

- а) ві..зеркалювати, бе..еме..я, о..ити;
- б) огне..ий, л..яний, юн..ат;
- в) чест..ю, молодіст...ю, свіжіст...ю;
- г) мід..ю, почут..ів, ран..ій.

4. В якому рядку є слово з пропущеним «ь»?

- а) тьмянний, мільйон, чеський, киньте;
- б) річ, піч, відбудеться, сьогодні;
- в) бульйон, лікар, юнацький, польовий;
- г) ніч, трьох, льон, кінцівка.

5. Вкажіть рядок, де не всі слова з ненаголошеними голосними.

- а) величезний, живе, намело, тема;
- б) кричати, левада, степовий, криниця;
- в) пенал, береговий, земля, медаль;
- г) тривати, режисер, січень, ложечка.

6. В якому рядку в усіх словах на місці пропущеної літери слід писати *и*?

- а) арт..кль, С..нгапур, реж..сер, студ..я;
- б) тр..умф, ц..стерна, п..нгвін, д..ректор;
- в) д..аграма, дез..нфекція, колор..т, с..мпатія;
- г) л..мон, Алж..р, Ч...лі, ш...рма.

7. Вкажіть рядок з правильним переносом слова *усмішка*.

- а) Усміш-ка;
- б) ус-міш-ка;
- в) усмі-шка;
- г) ус-мі-шка.

8. У якому рядку слова з апострофом написані вірно?

- а) мавп'ячий, пір'я, верф'ю, пів'яблука ;
- б) бур'як, подвір'я, м'якуш, вип'ясти ;
- в) зав'язь, пів'юрби, роз'їхатись, пам'ять;
- г) духм'яний, узгір'я, м'ята, з'явитись.

Ключ: б.б.в.в.а.г.а.в.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексійна анкета (учні обирають тільки ті твердження, які б хотіли продовжити)(метод «Незакінчене речення»):

- Під час уроку я...
- Дізнався...
- Повторив...
- Навчився...
- Зрозумів...
- Зробив успіхи в...
- Відчув труднощі...

- Не вмів, а тепер...
- Навчив інших...
- Мене захопило...
- Можу...
- Було цікаво...
- Бажаю продовжити...

2. Оцінювання.

Домашнє завдання: § 19, впр.312.

11 клас

Урок № 14

Тема: Види складних речень. Пунктограми у складному реченні

Мета: - повторити види складних речень і пунктограми в них;
 - розвивати вміння правильно й комунікативно доцільно висловлювати власні думки за допомогою різних видів складних речень;
 - виховувати повагу до героїв Великої Вітчизняної війни, гордість за мужній український народ.

Культурологічна змістова лінія: Герої Великої Вітчизняної війни. Андрій Локтіонов . Арсеній Степанов.

Обладнання: портрети А.Локтіонова, А.Степанова, картки, запис пісні.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Форми і методи роботи: «Обери позицію», робота в парах, бесіда, «Мозковий штурм».

Епіграф уроку:

*«Козацькі голови завжди в ціні,
Та ми не даємося даром!»*

В. Вербич

ХІД УРОКУ

I. Оргмомент. Девіз класу:

Мова, наша мова –
Літ минулих повість,
Вічно юна мудрість,
Сива наша совість.

Ю. Рибчинський

II. Мотивація навчальної діяльності.

1. **Вчитель:** У боях з німецько-фашистськими загарбниками нетлінними подвигами уславили свої імена наші земляки-зачепиляни, яким присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу – І.М.Сипало, А.І.Кизима, П.Д.Коваленко, В.А.Бурмака, М.Г. Нечипоренко. На жаль, якимось відокремлено стоять інші 6 воїнів-Героїв, які з не меншою самовідданістю боронили нашу Зачепилівщину від лютого ворога. І буде цілком справедливо, коли в дні підготовки до 70-ї річниці Великої Перемоги ми теж згадаємо тих мужніх захисників Вітчизни, легендарних льотчиків, які відзначилися в перші дні війни на захисті переправ через Берестову і Оріль. Їм усім звання Героя Радянського Союзу було присвоєно одним Указом Президії Верховної Ради СРСР 20 листопада 1941 р. Отже, сьогодні, опрацьовуючи мовний матеріал, ми згадаємо двох із них – Андрія Локтіонова та Арсенія Степанова.

2. Аутотренінг

Я вільно володію засобами рідної мови.

Я цікавлюся історією рідного краю.

Я – особистість творча, маю допитливий розум.

Я міркую, замислююся.

Я хочу знати і поділитися тим, що знаю.

Доповнення вчителя до аутотренінгу.

III. Тема та мета уроку. Ваші очікування від уроку?

IV. Актуалізація опорних знань.

Бесіда («Мозковий штурм»):

- Яке речення називається складним?
- На які дві групи поділяються СР за способом зв'язку ?
- Чи можна поставити питання від однієї частини ССР до іншої?
- Чи рівноправні частини в СПР? У чому це виражається?
- Назвіть сполучники сурядності й підрядності.

V. Формування й удосконалення практичних умінь і навичок.

1. Знайти складні речення, визначити граматичні основи, кількість частин. Пояснити художньо-виражальні засоби мови. Накреслити схему другого складного речення, пояснити розділові знаки в ньому.

Локтіонов Андрій Федорович народився в с. Підкопаєво Мало-Архангелівського району Орловської області, там же він навчався у школі і працював у сільському господарстві. В 1930 р. він вступив у ряди Червоної Армії і його направили у військову школу пілотів, яку він успішно закінчив. Всю війну пілот провів у боях з фашистськими загарбниками. Справжній ас повітряних боїв ескадрильї 249 винищувального авіаційного полку 44 авіаційної дивізії капітан Локтіонов особливо відзначився в небі Сомівки, коли по декілька разів на добу злітав у повітря, виконуючи завдання, одне одного складніше. Під час чергового бойового «рейду» 20 вересня 1941 р. він виявив

колону фашистських військ і блискавично атакував противника. Несподівано з-за хмар винирнули три ворожі винищувачі ME-109, кинулись на червоно зіркову машину і капітан вступив в нерівний бій.

Додаткове завдання: підібрати синоніми до слів *ас, блискавично, нерівний*.

2. Скласти схеми складних речень тексту, зробити синтаксичний розбір кожного з них, пояснити розділові знаки. Перебудувати СПР одного виду в інший. Чи змінюється смисл речення або його частин? Довести. Проаналізувати розділові знаки в утворених реченнях.

Розуміючи, що його атакують з трьох сторін, капітан Локтіонов мужньо і вміло маневрував між фашистськими стерв'ятниками. Якимось дивом він збив одного, два інших поспішили втекти. Але ж тяжке поранення отримав і сміливець, величезним зусиллям волі все-таки він зумів посадити свою бойову машину на аеродром. Товариші витягли його з кабіни і відправили в госпіталь. Підлікувавшись, герой знов ринувся у небо. Тільки за вересень-жовтень 1941 р. Локтіонов здійснив у небі Харківщини 83 бойових вильоти, під час яких знищив 9 ворожих літаків, багато живої сили, танків та іншої техніки ворога.

3. Перекласти текст українською мовою. Пояснити розділові знаки в СПР. Визначити тип підрядних речень.

Война с фашистскими захватчиками, которая принесла много горя в каждый дом, каждую семью, была жестокой и кровавой. Самая сильная, самая невыносимая боль – за погибшими, за теми, кто упал и больше не поднялся в бою, кто умер в муках на госпитальной кровати, кто был замучен в лагерях и камерах пыток. Их давно нет с нами, но они смотрят на нас с пожелтевших фотографий, живут в наших сердцах и воспоминаниях, навсегда оставшись молодыми и красивыми. Именно такими молодыми и красивыми были и лейтенант Голик, и 11 солдат, павших смертью храбрых в бою под с. Сомовка и похороненных в братской могиле.

4. Вставити, де треба пропущені букви, розділові знаки. Визначити вид складних речень.

Народився Арсеній Іванович Степанов в Твері. В 1940 р. вступив до вій...ової школи пілотів а вже на початку в...р...сня 1941 вперше вступив (у) бій з фашистами. У складі окремої авіаційної ескадри...ї 44 (авіа)д...візії. він брав учас...ть у бойових і штурмових ударах по ворожих аеродромах, пер...правах, скупче...ях військ противника. 8 вересня виконуючи ч...ргове завдання по знищенню ворожої переправи через ...ріль, він ледь залишився живий. Снаряди рвалися (на)вколо машини, літак кидало з боку в бік, на обшивці з...явилися рвані «рани». Але відважний сокіл і (не)думав відступати. Долаючи завісу з...нітного вогню, він вийшов на ціль, розгрошуючи (авто)машини з боєприпасами, цистерни з паливом руйнуючи переправу. Колона фашистських військ біля переправи була повністю знищена. Сержант Степанов вивів підбитий літак(із)зони вогню. Бойові друзі 20-річного пілота після посадки нарахували десятки осколочних пробоїн. Постраждав і сам Арсеній. На жаль через рік, 15 вересня 1942 р. один із наймолодших на тоді льотчиків-Героїв загинув (в)одному з повітряних боїв.

5. Прослухати пісню «**Огромное небо**» у виконанні Едіти П'єхи. Проблемне питання: Чому ця пісня звучить на уроці, присвяченому Героям війни і подіям війни? («Обери позицію»)

Прогнозовані відповіді:

- Бо змальовані теж льотчики.
- Герої пісні такі ж мужні і відважні, як і Степанов та Локтіонов.
- Якби Арсеній та Андрій жили в мирний час і опинилися в подібній ситуації, не замислюючись, віддали б життя заради інших.

6. Робота в парах. Творча хвилинка. Завдання: створити поетичні чи прозові мініатюри відповідно теми уроку, використавши опорні слова та утворивши по можливості складні речення.

Небесна глибінь, герої-орли, вороги, відвага, шлейфи диму, колони військ.

7. Перевірка виконання творчої роботи.

VI. Підсумок уроку.

1. **Рефлексійна анкета** (учні обирають тільки ті твердження, чкі б хотіли продовжити):

- Під час уроку я ...
- Дізнався...
- Повторив...
- Навчився...
- Зрозумів ...
- Зробив успіхи в...
- Відчув труднощі...
- Не вмів, а тепер...
- Змінив погляд на...
- Мене захопило...
- Творив на уроці...
- Було цікаво....
- Бажаю продовжити...

2. Оцінювання. Підсумкове слово вчителя.

Домашня завдання: I група – використавши різні види складних речень, написати твір на одну з тем «Чи в житті завжди є місце подвигу», «Сміливим підкорюється небо», «Ніхто не забутий, ніщо не забуто», II група – повідомлення про третього льотчика – Героя Радянського Союзу, який відзначився в боях за Зачепилівщину – Б. Бірюкова, III група – створити опорну схему «Смислові відношення між частинами складних речень».

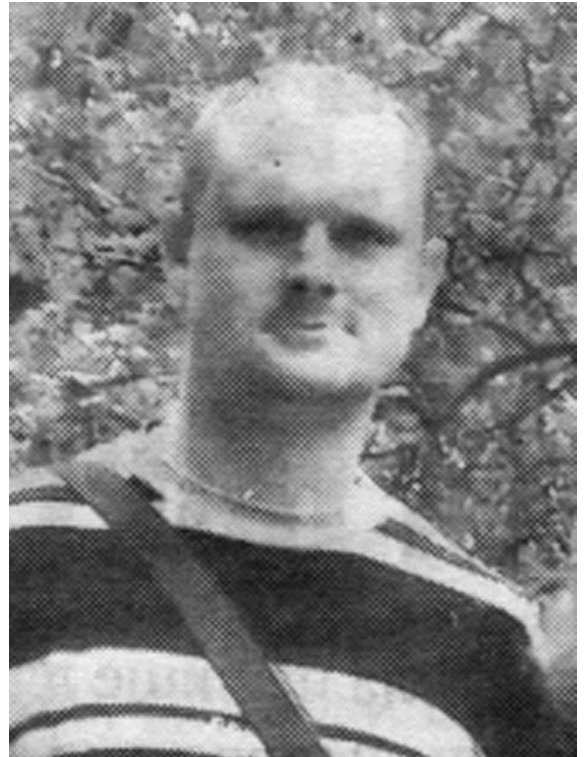
Список використаної літератури

1. Дикань А. Герої Харківщини. – Х, 1998. – 352 с.
2. Книга Пам'яті України, т.6. – Наукова редакція Харківського обласного видання Книги Пам'яті України. – Х,1995. – 687с.
3. Книга скорботи України, т.3. – Ком.заклад Обласна пошуково-видавнича наукова редакція Книги пам'яті України. – Х, 2007. – с. 264-278.
4. Красько О., Богдан А. У вас тепер немає тата// Слобідський край. – 2014 р. - № 49-50. – с.14
5. Красько О. Останні герої//Слобідський край. – 2014 р. - № 55-56. – с. 5.
6. Матеріали шкільної музейної кімнати Миколаївської ЗОШ І-ІІІ ст. Зачепилівського району Харківської області.
7. Миценко М. Вони захищали Батьківщину/Миценко М., Деревянко Л. – Луцьк, 2011. – 48с.
8. Номери газети «Время регионов Харьковщины» м.Харків за 2014 р.
9. Номери газети «Горизонти Зачепилівщини» Зачепилівської районної ради Харківської області за 2012-2014 рр.
- 10.Ольшанський В., Бондар В., Царьов М. Ніхто не забутий, ніщо не забуте. – К. Україна, 2011. – 854 с.
- 11.Пам'ять серця: Документальні нариси ветеранів Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. Харкова і Харківської області/Під редакцією А.Котляревського. – Х., Тимченко, 2009. – 456 с.
- 12.Педак В. Дякуємо і мертвим, і живим. – Д. , Січ, 2007. – 275 с.
- 13.Пеунов В. Війна очима солдата. – Донецьк ТОВ Альфа-прес, 2008. – 368 с.
- 14.Пирлик І. Сповідь ветерана//Слобідський край. – 2014 р. -№ 55-56. – с.5
- 15.Тютюнник С. На землі і в повітрі// Горизонти Зачепилівщини. – 2013 р. - №43. – с3.
- 16.Тютюнник С. Ув'язнена під номером 47008// Горизонти Зачепилівщини. – 2012 р. - №18. – с.8.

ДОДАТКИ

Володимир Кривошея

Олексій Іваненко

А,Ф. Локтіонов

В.С. Гризодубова

Ф.П. Пуртов

Г.С. Лисяк

С.О. Залізний

Е.Я. Сербинова

П.И. Векшин

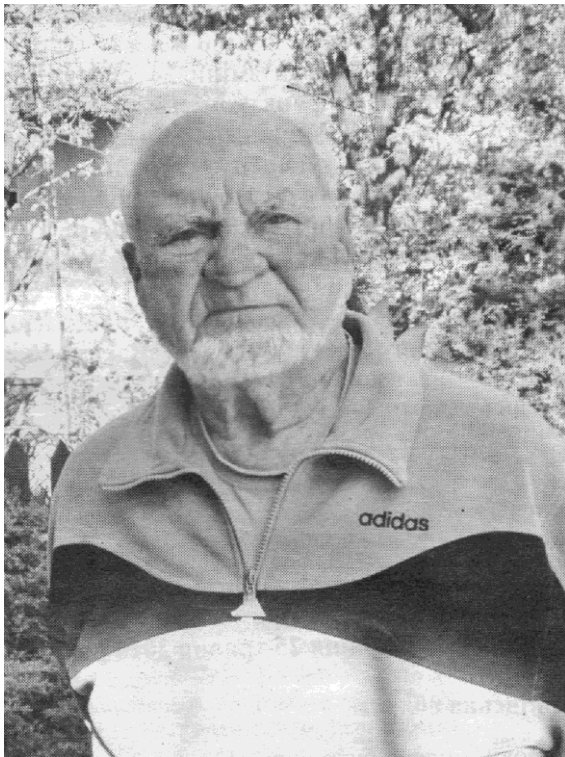
В.А.Бурмака

М.Г. Нечипоренко

І.М. Сипало

А.О. Соколов

В.Г. Ульянова

А.И. Степанов

